

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND

Eraõiguse instituut
Tsiviilõiguse õppetool

Airi Ausmees

**TARBIJA ÕIGUS LEPINGUST TAGANEDA, KUI ASI EI VASTA
LEPINGUTINGIMUSTELE: VÕS JA EUROOPA ÜHISE MÜÜGIÕIGUSE
ETTEPANeku VÕRDLEV ANALÜÜS**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: LL.M. Age Värv

Tallinn

2013

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. TAGANEMINE KUI ÕIGUSKAITSEVAHEND	6
1.1. Taganemine õiguskaitsevahendite süsteemis	6
1.2. Müüja õigus rikkumine heastada taganemisõiguse piiranguna	11
2. LEPINGUST TAGANEMISE EELDUSED.....	15
2.1. Lepingust taganemise materiaalsed eeldused.....	15
2.2. Lepingust taganemise formaalsed eeldused	25
KOKKUVÕTE.....	33
SUMMARY	36
LÜHENDID	39
KASUTATUD MATERJALIDE LOETELU	40
Kasutatud kirjandus.....	40
Kasutatud normatiivmaterjal	41
Kasutatud kohtupraktika	42

SISSEJUHATUS

Töö eesmärgiks on välja selgitada, kas Euroopa ühise müügiõiguse ettepanekus (edaspidi CESL) on tarbija õigus lepingust taganeda, kui ühe õiguskaitsevahendi kasutamine, piiratum võrreldes võlaõigusseaduse (edaspidi VÕS) regulatsiooniga. Regulatsioonide võrdlemisel analüüsitakse, kas VÕS-i ja CESL-i regulatsioonides esineb erinevusi, ja kui esineb, siis millised on need erinevused ja kuidas erinevused mõjutavad tarbija võimalust kasutada müügilepingu rikkumisel õiguskaitsevahendina lepingust taganemist.

Bakalaureusetöö eesmärk on väga aktuaalne, kuna Euroopa Parlament ja Nõukogu on teinud ettepaneku Euroopa ühise müügiõiguse määruse vastuvõtmiseks. Nimetatud määruse üldeesmärk on parandada siseturu rajamist ja toimimist, lihtsustades seejuures ka tarbijate jaoks piiriüleste ostude tegemist, kuna tarbijatele oleksid paremini kättesaadavad soodsamate hindadega pakkumised kogu Euroopa Liidus ¹. Varem on liikmesriikide lepinguõiguse valdkonda tarbijakaitse õiguse osas reguleeritud minimaalse ühtlustamise direktiivide abil. See on võimaldanud liikmesriikidel kehtestada tarbija kaitseks siseriiklikus õiguses norme, mis on rangemad direktiivide sätetest, mis omakorda on viinud liikmesriikides erinevate lahendusteni, isegi sellistes valdkondades, mis olid liidu tasandil ühtlustatud ². Euroopa ühise müügiõiguse normistik sisaldab täielikult ühtlustatud tarbijakaitse norme. Juhul, kui pooled otsustavad kasutada nimetatud normistikku, ei ole tarbijakaitse valdkonnas erinevusi liikmesriikide õiguses. Nimetatud määrusega luuakse liikmesriikides vahetult kohaldatav Euroopa ühise müügiõiguse normistik ³. Määruse vastuvõtmisel hakkab Eestis kõrvuti võlaõigusseaduse regulatsiooniga kehtima ka Euroopa ühise müügiõiguse normistik, mida Eesti ettevõtjad ja tarbijad saavad soovi korral kohaldada piiriüleste tehingute korral, mis on normistiku reguleerimisalas ⁴.

Lähtudes bakalaureusetöö eesmärgist on töös püstitatud hüpotees: võlaõigusseadus võimaldab tarbijal kasutada õiguskaitsevahenditest lepingust taganemise õigust lihtsamini võrreldes CESL-i regulatsiooniga. Selline hüpotees põhineb CESL-i eesmärgil säilitada kehtiv leping alati, kui see on lepingupoolte õigustatud huve arvestades võimalik ja asjakohane ⁵. Eeltoodust tulenevalt annab bakalaureusetöö vastuse küsimusele – millise regulatsiooni

¹ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus Euroopa ühise müügiõiguse kohta, põhjendus 1, lk 4, Brüssel, 11.10.2011, KOM (2011) 635 lõplik, arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0635:FIN:ET:PDF> (25.01.2013).

² Ibid, põhjendus 1, lk 5.

³ Ibid, põhjendus 6, lk 17.

⁴ Ibid, põhjendus 3, lk 8.

⁵ Ibid, põhjendus 34, lk 21.

kohaselt on tarbijal lihtsam müügilepingu rikkumisel oma huvisid kaitsta lepingust taganemise kui õiguskaitsevahendi kasutamisega.

Töös on kasutatud võrdlev-analüütilist uurimismeetodit. Võrreldud on VÕS-i ja CESL-i regulatsioone tarbija lepingust taganemise õiguse kasutamise võimaluste ja eelduste kohta. Regulatsioonide võrdlemisel on analüüsitud, kas VÕS-i ja CESL-i lepingust taganemist käsitlevates sätetes esineb erinevusi ja kui esineb, siis millised on erinevused ja kuidas erinevused mõjutavad tarbija võimalust müügilepingu rikkumisel lepingust taganeda. Analüütilise uurimismeetodi abil on saadud vastus küsimusele, milles seisneb võrreldavate regulatsioonide erinevus. Selleks, et mõista normide sisu ning saada vastus küsimusele, miks esinevad võrreldavates regulatsioonides erinevused, on kasutatud õigusteoreetilist uurimismeetodit.

CESL art 4 sätestab, et CESL-it tuleb tõlgendada iseseisvalt kooskõlas selle eesmärkide ja aluseks olevate põhimõtetega. Lünkade korral ei tohi pöörduda riigi sisese õiguse ega mistahes muu õiguse poole, vaid olukorra lahendamiseks tuleb lähtuda akti enda aluseks olevatest eesmärkidest ja põhimõtetest lähtudes. CESL põhineb suuresti Euroopa lepinguõiguse raamnormistiku (edaspidi DCFR) ja Euroopa ühise lepinguõiguse printsiipide (PECL) regulatsioonil ⁶. Ekspertgrupp valis CESL-i koostamisel aluseks DCFR-i, valides sealt välja lepinguõiguse olulised osad ning muutis ja täiendas neid võttes arvesse selles valdkonnas tehtud teadustööd ⁷. Arvestades eelpooltoodut on töös CESL-i sätete tõlgendamisel kasutatud olemasolevat õiguskirjandust DCFR-i sätete tõlgenduse kohta ning CESL-i kohta avaldatud õiguskirjandust, mis aitaks tõlgendada ja mõista normide sisu ning eesmärki. Samuti on töös seal, kus asjakohane, viidatud tarbijalemüügi direktiivile 1999/44/EÜ ⁸ ja direktiivile 2011/83/EL ⁹.

Bakalaureusetöö uurimisobjektiks on CESL kohaldamisalast valitud kaupleja ja tarbija vaheline müügileping ja tarbija õigus lepingust taganeda, kui õiguskaitsevahendi kasutamise

⁶ M. Hesselink. How to Opt Into the Common European Sales Law? Brief Comments on the Commission's Proposal for a Regulation – European Review of Private Law 2012, vol 20, issue 1, p 198.

⁷ I.Samoy, T.Dang Vu, S. Jansen. Don't Find Fault, Find a Remedy. European Sales Law. European Review of Private Law, 2011, vol 19, issue 6, p 857.

⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 1999/44/EÜ, 25. mai 1999, tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide teatavate aspektide kohta, EÜT L 171, 7.7.1999, lk 12-16.

⁹ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2011/83/EL, 25. oktoober 2011, tarbija õiguste kohta, millega muudetakse nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 1999/44/EÜ ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 85/577/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 97/7/EÜ, ELT L 304, 22.11.2011, lk 64-88.

tingimused. Töö piiratud mahu tõttu on käsitletud kaubamüügilepinguid, uurimisalast on välja jäetud digitaalse infosisu üleandmise ning müügiga seotud teenuse osutamise lepingutega ja kasutatud kauba müügiga seonduv temaatika. Töö piiratud mahust tulenevalt ei ole analüüsitud lepingust taganemise tagajärgede regulatsiooni ehk tagasitaitmist.

Bakalaureusetöö on jaotatud kahte peatükki: esimeses peatükis käsitletakse võrreldavate regulatsioonide lepingust taganemise üldist kontseptsiooni tarbijale müügi puhul. Esimese peatüki esimeses alapeatükis otsitakse vastust küsimusele, kas lepingu rikkumise korral on lepingust taganemine tarbija jaoks primaarne õiguskaitsevahend või sekundaarne. Teises alapeatükis on analüüsitud, kuidas müüja õigus rikkumine heastada mõjutab tarbija õigust lepingust taganeda.

Töö teises peatükis on kirjeldatud ja analüüsitud lepingust taganemise materiaal- ja formaalõiguslikke eeldusi võrreldavates õigusaktides.

Võrreldavate regulatsioonide sisuliste sarnasuste ja/või erinevuste välja selgitamiseks on töös kirjeldatud taganemise regulatsiooni VÕS-is ja CESL-is ja seejärel on väljatoodud regulatsioonide sarnasused/erinevused ning antud nendele hinnang.

1. TAGANEMINE KUI ÕIGUSKAITSEVAHEND

1.1. Taganemine õiguskaitsevahendite süsteemis

Kui üks pool on oma seadusest või lepingust tulenevaid kohustusi rikkunud, on kahjustatud poolel seaduse järgi õigus kasutada kohustust rikkunud poole suhtes õiguskaitsevahendeid ¹⁰. Üks sellistest õiguskaitsevahenditest on lepingust taganemise õigus. Selles alapeatükis käsitletakse lepingust taganemise õiguse kasutamise aluseid, otsitakse vastust küsimusele, kas lepingu rikkumise korral on lepingust taganemine tarbija jaoks primaarne õiguskaitsevahend või sekundaarne.

Euroopa Liidus on tarbijale müügi õigus ühtlustatud direktiiviga 1999/44/EÜ, mis on Eesti õigusesse üle võetud VÕS-iga, mis näeb muuhulgas ette samade õiguskaitse vahendite kasutamise võimaluse ¹¹. Direktiivis 2011/83/EL puudub lepingust taganemise regulatsioon, lepingust taganemine on täielikult jäetud reguleerimiseks siseriiklike õigusaktidega ¹². Tarbijakaitseaduses puudub eriregulatsioon tarbijale kättesaadavate õiguskaitsevahendite osas. Eelnevat arvesse võttes tuleb tarbijast ostja ja kaupleja vahelise müügilepingu puhul lepingu rikkumise korral lähtuda VÕS-s sätestatust.

Õiguskaitsevahendid, mida võib kasutada juhul, kui üks pool on oma seadusest või lepingust tulenevaid kohustusi rikkunud, on loetletud VÕS § 101 lg-s 1. Selle sätte kohaselt võib võlausaldaja nõuda lepingu rikkumisel kohustuse täitmist, oma võlgnetava kohustuse täitmisest keelduda, nõuda kahju hüvitamist, taganeda lepingust või öelda leping üles, alandada hinda, rahalise kohustuse täitmisega viivitamise korral nõuda viivist. VÕS-is eristatakse lepingust taganemist ja ülesütlemist. Eristamise aluseks on eelkõige see, kas koos taganemisega kaasneb lepingu tagasitäitmise kohustus või mitte ¹³.

VÕS § 101 lõikes 1 toodud loetelu ei ole iseseisev õiguskaitsevahendi rakendamise alus, vaid üksnes illustratiivne loetelu VÕS-s detailsemalt reguleeritud õiguskaitsevahenditest ¹⁴.

VÕS kommentaaride kohaselt tuleneb võlausaldajale õiguskaitsevahendi valiku õigus § 101 lg-st 2, mille järgi saab kohustuse rikkumise korral võlausaldaja üldjuhul ise valida, millist

¹⁰ I.Kull, M.Käerdi, V.Kõve. Võlaõigus I. Üldosa. Õigusteabe AS 2004, lk 213.

¹¹ A.Värv, P.Kalamees. Müüja vastutus asja lepingutingimustele mittevastavuse eest. Juridica VII/2009, lk 411.

¹² M.Loos. Consumer Sales Law in the Proposal for a Consumer Rights Directive. European Review of Private Law 2010, vol 18, issue 1, p 16.

¹³ P. Varul, I.Kull, V.Kõve, M.Käerdi. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Kirjastus Juura, 2006, lk 401, § 116.

¹⁴ Ibid, lk 314, § 101.

seadusest või lepingust tulenevat õiguskaitsevahendit ta kasutab ¹⁵. Oluline õiguskaitsevahendite kasutamise piirang tuleneb VÕS § 101 lg-st 3, mille kohaselt ei või võlausaldaja kasutada õiguskaitsevahendeid niivõrd, kuivõrd ta ise aitas kaasa rikkumisele. Näiteks ei ole võlausaldajal õigus nõuda viivist, kui tema enda viivitus kohustuse täitmisel oli viivituse põhjuseks ning võlgnik ei saanud seetõttu oma kohustust täita ¹⁶.

CESL artiklis 106 on toodud ostja õiguskaitsevahendid, mis sarnanevad PECL-is ja DCFR-is toodud ostja õiguskaitsevahenditega ¹⁷. Sarnaselt VÕS-iga on CESL-i puhul tarbijatel müüja kohustuse rikkumise korral valida järgmiste õiguskaitsevahendite vahel:

- parandamine või asendamine,
- oma võlgneta kohustuse täitmisest keeldumine,
- lepingust taganemine,
- hinna alandamine ja
- kahju hüvitamine.

Erinevalt VÕS-ist ei eristata CESL-is ega DCFR-is lepingust taganemist ja ülesütlemist, vaid mõlemal juhul on kasutatud mõistet „lepingu lõpetamine“. Ehkki erinevates õigussüsteemides, sealhulgas mõnikord ka sarnastes õigussüsteemides, on terminikasutus varieeruv, ei ole erineval terminikasutusel sisulist tähendust. Inglise keelse termini „termination“ all mõeldakse lepingust taganemist ¹⁸.

Termini „ja“ kasutamine õiguskaitsevahendite loetelus CESL art 106 lg-s 1 viitab asjaolule, et kõiki õiguskaitsevahendeid võib ostja soovi korral kohaldada üheaegselt ¹⁹. Ka Eesti õiguses võib kohustuse rikkumise korral võlausaldaja võlgniku suhtes kasutada mitut õiguskaitsevahendit üheaegselt kui see on võimalik (VÕS § 101 lg 2). Kasutatavad õiguskaitsevahendid ei tohi oma olemuselt üksteist välistada. Näiteks ei saa samaaegselt nõuda lepingu täitmist ja kasutada lepingust taganemise õigust ²⁰. Sama põhimõtte on toodud ka CESL art 106 lg-s 6 ja DCFR art-s III.-3:102, mis lubavad kasutada mitut õiguskaitsevahendit koos, kui neid saab üheaegselt kasutada.

¹⁵ P. Varul (et al) (viide 13), lk 321, § 101 lg 2.

¹⁶ Ibid, lk 320, § 101 lg 3.

¹⁷ I.Samoy (et al) (viide 7), p 860.

¹⁸ C. von Bar, E. Clive, H. Schulte-Nölke, H. Beale, J. Herre, J. Huet, M. Strome, S. Swann, P. Varul, A. Veneziano, F. Zoll (eds.). Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Munich: Sellier, 2009, comm art III.-3:501 (C).

¹⁹ R.Feltkamp, F.Vanbossele. The Optional Common European Sales Law: Better Buyer's Remedies for Seller's Non-performance in Sales of Goods?. European Review of Private Law 2011, vol 19, isuse 6, p 892.

²⁰ I.Kull (et al) (viide 10), lk 214-215.

Sarnaselt VÕS § 101 lg-le 3 piirab ka CESL ostja õigust kasutada õiguskaitsevahendeid kui müüja kohustuse rikkumise põhjustas ostja ise (art 106 lg 5). Sama põhimõtet on järgitud ka DCFR art-s III. -3:101 (3). See oleks hea usu ja õiglase tehingu põhimõtete vastu, kui ostja saaks kasutada õiguskaitsevahendit, kui tema enda käitumine põhjustas müüja lepingu rikkumise ²¹.

CESL art 110 lg 3 piirab õiguskaitsevahenditest täitmise nõude esitamist. Sarnaselt VÕS-le (§ 108 lg 2) ja DCFR-le (art III. – 3:302 (3)) ei või ka CESL-i kohaselt täitmist nõuda, kui: täitmine on võimatu või õigusvastane ning kui kohustuse täitmine on ebamõistlikult koormav või kulukas ostja poolt saadava kasuga võrreldes.

Sõltumata sellest, kas lepingu rikkumine on vabandatav või mitte, st kas võlgnik vastutab kohustuse rikkumise eest või mitte, on võlausaldajal õigus keelduda oma kohustuse täitmisest, lepingust taganeda või leping üles öelda, samuti alandada hinda (VÕS § 105). Seega saab sarnaselt DCFR art-ga III.-3:101 (2) ostja ikkagi unilateraalselt lepingust taganeda isegi kui müüja poolne rikkumine on vabandatav ²². Ka CESL art 106 lg 4 ütleb, et kui müüja poolne rikkumine on vabandatav, saab ostja kasutada kõiki art 106 lg-s 1 nimetatud õiguskaitsevahendeid, välja arvatud nõuda kohustuse täitmist ja kahju hüvitamist.

Kuigi VÕS üldosa annab tarbijale õiguse valida õiguskaitsevahendite hulgast temale sobiv, piirab müügilepingu regulatsioon seda valikut. Müügilepingu regulatsiooni tervikuna vaadates tundub olevat siiski ostja jaoks kasutada olevate õiguskaitsevahendite süsteemis hierarhia ²³. Müügilepingu rikkumise puhul saab ostja üldjuhul müüja vastu esitada üksnes täitmise nõude (§ 222), mille suhtes muud õiguskaitsevahendid on reeglina sekundaarsed ²⁴. Vastavalt VÕS § 222 lg 1 võib ostja müüjalt nõuda asja parandamist või asendamist kui see on võimalik ja sellega ei põhjustata müüjale võrreldes teiste õiguskaitsevahendite kasutamisega ebamõistlikke kulusid või põhjendamatuid ebamugavusi, arvestades sealhulgas asja väärtust, lepingutingimustele mittevastavuse olulisust ning ostja võimalust saada lepingutingimustele vastav asi oluliste ebamugavusteta mujalt. Asja asendamine põhjustab müüjale ebamõistlikke kulusid ja/või põhjendamatuid ebamugavusi näiteks siis kui müüja kasutuses pole enam sama liiki asju ja nende hankimise kulud ületaksid märkimisväärselt asendatava asja väärtust ²⁵. Asja parandamise võimatuse võib tingida näiteks tagavaraosade puudumine või kui

²¹ I.Samoy (et al) (viide 7), p 863.

²² V. Kõve. Draft Common Frame of Reference and Estonian Law of Obligations Act: Similarities and Differences in the System of Contractual Liability. - Juridica International 2008/XIV, p 201.

²³ M.Kingisepp The European Consumer Sales Directive – the Impact on Estonian Law. Juridica International XIV/2008, p 224.

²⁴ P.Varul, I.Kull, V.Kõve, M.Käerdi Võlaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne. Kirjastus Juura, 2007, lk 37.

²⁵ Ibid, lk 61, § 222 lg 1.

parandamise tagajärjel võib muutuda asja esialgne välimus. Näiteks kuldehte parandamisel on ehte välimus rikutud kui parandamise jäljed jäävad nähtavad ²⁶.

Kui ostja nõuab õigustatult asja parandamist ja müüja ei tee seda mõistliku aja jooksul, võib ostja asja ise parandada või lasta seda teha ning nõuda müüjalt selleks tehtud mõistlike kulutuste hüvitamist (VÕS § 222 lg 5). Sarnane põhimõte on ka CESL art 111 lg-s 2, mis ütleb, et kui tarbija valib kauba mittevastavuse parandamiseks kauba parandamise või asendamise, on tal õigus kasutada teisi õiguskaitsevahendeid ainult juhul, kui kaupleja ei ole kaupa parandanud või asendanud mõistliku aja jooksul, mis ei ületa 30 päeva.

Tarbekaupade müügi direktiivis 1999/44 on selge õiguskaitsevahendite hierarhia. Nimetatud direktiivi art 3 lg-te 3 ja 5 kohaselt on tarbija esimene õigus lasta kaup parandada või ümber vahetada. Tal on õigus saada hinnaalandust või leping tühistada alles siis, kui parandamine või asendamine ei ole võimalik või kui see ei ole kaupleja poolt toimunud mõistliku aja jooksul või kui see põhjustab tarbijale olulisi ebamugavusi ²⁷. Direktiivi põhjenduse (11) kohaselt on parandusmeede põhjendamatult kui see toob kaasa muu abinõuga võrreldes põhjendamatud kulud. Seega on tarbijast ostja jaoks primaarseks õiguskaitsevahendiks asja lepingutingimustele mitte vastamise korral täitmisenõue kui see ei põhjusta müüjale võrreldes teiste võimalike õiguskaitsevahendite kasutamisega ebamõistlikke kulusid või ebamugavust. See tähendab, et direktiivi kohaselt on tarbija kohustatud, asja lepingutingimustele mittevastavuse korral, esmaseks abinõuks valima asendamise või parandamise, vaatamata sellele, kas kohustuse rikkumine on vabandatav või mitte. Alles teises etapis võib tarbija valida õiguskaitsevahenditest hinna alandamise või lepingust taganemise. Hinna alandamine ja lepingust taganemine tulevad esmajärjekorras kõne alla ainult siis: (1) kui tarbijal ei ole õigust lasta kaup parandada ega asendada või (2) kui müüja ei ole asja asendanud või parandanud mõistliku aja jooksul või ilma märkimisväärsete ebamugavusteta tarbijale. Lisaks saab tarbija nõuda lepingust taganemist kui mittevastavus ei ole vähetähtis ²⁸.

Lepingust taganemise üldise eeldusena peab olema tegemist kehtivast müügilepingust tuleneva kohustusega, mida on rikutud ²⁹. Mitte igasugusest võlgniku kohustuse rikkumisest ei piisa taganemisõiguse kasutamiseks, vaid üksnes sellisest rikkumisest, mis õigustab vastavat õiguskaitsevahendit kasutama ³⁰.

²⁶ M.Kingisepp Tarbijakaitseõigus Euroopa Liidus ja Eestis. Tallinn, 2011, lk 242.

²⁷ M.Loos (viide 12), p 36.

²⁸ I.Samoy (et al) (viide 7) p 870.

²⁹ C. von Bar (et al) (viide 18), comm art III.-3:501 (B).

³⁰ P.Varul (et al) (viide 13), lk 317, § 101 lg 1.

VÕS § 101 lg 1 p 4 järgi on ostjal õigus lepingust taganeda kui müüja on kohustust rikkunud, seejuures peab rikkumine olema oluline (VÕS § 116 lg 1). See tundub olevat kooskõlas direktiivi eesmärgiga mitte anda tarbijale õigust lepingust taganeda, kui lepingule mittevastavus on väike³¹, ehk taganemine on lubatud vaid olulise lepingurikkumise korral³². Ka DCFR art III.-3:502 (1) alusel võib ostja lepingust taganeda, kui müüja on lepingut oluliselt rikkunud. Puuduste korral, mis kujutavad endast olulisi lepingu rikkumisi võib ostja kasutada lepingust taganemist kui esmast õiguskaitsevahendit ja ei pea esmalt esitama asendamise või parandamise nõuet või andma täiendavat tähtaega kohustuse täitmiseks³³. Sarnaselt VÕS-ile ja DCFR-ile seab ka CESL lepingust taganemise õiguse sõltuvusse olulise rikkumise olemasolust (CESL art 114 lg 1). Tarbijalemüügi puhul on lg-s 2 täpsustatud, et kui kohustuse rikkumine seisneb selles, et kaup ei vasta lepingutingimustele, võib tarbija lepingust taganeda, välja arvatud juhul, kui mittevastavus on vähetähtis. Sarnane põhimõte on toodud tarbijale müügi puhul ka DCFR art-s IV.A.-4:201, mille kohaselt võib tarbija lepingust taganeda kui lepingut on rikutud ja rikkumine ei ole vähetähtis. Seejuures on erinevus CESL-i ja DCFR-i eelpool toodud sätete osas. Selleks, et art 114 lg 2 alusel lepingust taganeda peab kohustuse rikkumine seisnema selles, et kaup ei vasta lepingutingimustele (ingl.k. „a non-performance because the goods do not conform to the contract“). DCFR art IV.A.-4:201 lubab tarbijal lepingust taganeda igasuguse lepingurikkumise puhul (ingl.k. „in the case of any lack of conformity“). CESL 114 lg 2 ja DCFR art IV.A.-4:201 alusel lepingust taganemiseks ei tohi lepingurikkumine olla vähetähtis. Ka direktiiv 1999/44 lubab tarbijal lepingust taganeda kui mittevastavus ei ole vähetähtis (art 3 lg 6). Seejuures kasutab CESL inglise keeles mõistet „insignificant“, DCFR kasutab sarnaselt direktiivile 1999/44 inglise keeles mõistet „minor“. Töö autori arvates ei muuda erinev terminikasutus siinjuures sätete eesmäärke, mõlemal juhul on mõeldud terminit „vähetähtis“. Kuigi tarbijal on õigus lepingust taganeda kui lepingurikkumine ei ole vähetähtis, peab ka siinjuures arvestama sätetega, mille järgi ei saa ka tarbijast ostja üldiselt viivitamata lepingust taganeda (DCFR art III.-3:202) ilma müüjale heastamisvõimalust andmata³⁴.

Kokkuvõtteks võib öelda, et nii VÕS kui CESL pakuvad ostjale sarnaseid õiguskaitsevahendeid, mida võib kasutada kui müüja on kohustust rikkunud. Üheaegselt võib kasutada ka mitut õiguskaitsevahendit kui nad oma olemuselt üksteist ei välista.

³¹ M.Kingisepp (viide 23) p 224.

³² P.Kalamees. Müügilepingust taganemise õigus asja lepingutingimustele mittevastavuse korral. Kommentaar Riigikohtu otsusele tsiviilasjas 3-2-1-11-10. Speculum practici. Juridica X/2010, lk 797.

³³ P. Kalamees. Hierarchy of Buyer's Remedies in Case of Lack of Conformity of the Goods. Juridica International 2011/XVIII, p 68.

³⁴ C. von Bar (et al) (viide 18), comm art IV.A.-4:201.

Võrreldavates normistikes on sarnane ka põhimõte, et kui ostja on ise põhjustanud müüja kohustuse rikkumise, pole tal õigust õiguskaitsevahendeid kasutada. See põhimõte põhineb hea usu ja õiglase tehingu põhimõtetel. Taganemisõiguse kasutamist ei piira asjaolu, et müüjapoolne lepingurikkumine on vabandav. VÕS-i ja CESL-i erinevus seisneb niinimetatud õiguskaitsevahendite hierarhia osas. Kui VÕS-i üldosa annab tarbijale õiguse valida õiguskaitsevahendite hulgast temale sobiv, siis müügilepingu rikkumise puhul saab ostja üldjuhul müüja vastu esitada siiski täitmise nõude, st nõuda asja asendamist või parandamist. Sama põhimõte on toodud ka Tarbekaupade müügi direktiivis. Sarnaselt DCFR-iga ei ole CESL-is sellist õiguskaitsevahendite hierarhiat ³⁵. CESL lubab tarbijal vabalt valida õiguskaitsevahendite seast temale sobiv, sealhulgas ka lepingust taganemise, välja arvatud juhul, kui asja lepingutingimustele mittevastavus on vähetähtis. Sarnane põhimõte on nii DCFR art-s IV.A.-4:201 kui ka direktiiv 1999/44 art 3 lg-s 6. DCFR-i kommentaarides on siiski rõhutatud, et kuigi tarbijal on õigus lepingust taganeda kui lepingurikkumine ei ole vähetähtis, peab arvestama DCFR art-s III.-3:202 sätestatud üldreegliga, mille kohaselt ei või ostja üldiselt viivitamata lepingust taganeda andmata müüjale eelnevalt heastamisvõimalust.

1.2. Müüja õigus rikkumine heastada taganemisõiguse piiranguna

Nimelt tuleneb VÕS § 107 müüjale õigus oma kohustuse rikkumine heastada parandamise või asendamise kaudu, lõige 1 täpsustab, et müüja võib mittekohase täitmise parandada või asendada, kuni ostja ei ole lepingust taganenud või nõudnud kohustuse täitmise asemel kahju hüvitamist. Kui heastada soovinud pooleni on jõudnud lepingust taganemise avaldus ning selle eeldused on täidetud, kaotab ta heastamise õiguse. Heastamise eeltingimusteks on, et see oleks vastavalt asjaoludele mõistlik, sellega ei põhjustata kahjustatud lepingupoolele põhjendamatuid ebamugavusi ja kulusi ning kahjustatud lepingupoolel ei ole õigustatud huvi heastamisest keelduda. VÕS § 107 eesmärgiks on anda võimalus lepingut rikkunud poolele oma rikkumine vabatahtlikult heastada. Kohustuse täitmisega ebaõnnestumine ei pea teist poolt õigustama kohe lepingut taganema ³⁶. Heastamisvõimaluse olemasolu võimaldab müüjal ise defektse kauba ära parandada ja annab sellega müüjale majandusliku eelise, sest see on tema jaoks odavam kui hüvitada tarbija poolt valitud parandustöökoja arve või lubada

³⁵ R.Feltkamp (et al) (viide 19), p 892.

³⁶ P.Varul (et al) (viide 13), lk 341, § 107.

tarbijal lepingust taganeda ³⁷. Samuti võimaldab heastamine säilitada lepingu ning selle sõlmimisel soovitud eesmärgid ning vähendada lepingu rikkumisest tekkinud kahju ³⁸.

Võlausaldaja ei või heastamisest keelduda ka siis kui tegemist on olulise lepingurikkumisega, kuid heastamisega on võimalik saavutada lepingu eesmärk suures ulatuses ³⁹. Heastamine peab toimuma mõistliku aja jooksul pärast rikkumist. Mõistliku aja määramisel tuleb arvestada konkreetse lepingu olemust ning tagama teisele poolele piisava aja oma õiguste ja kohustuste adekvaatseks hindamiseks ja seisukohavõtuks ⁴⁰. Võlausaldaja võib keelduda heastamist vastu võtmast ning kasutada teisi õiguskaitsevahendeid kui on ilmne, et heastamine ebaõnnestub või venib ebamõistlikult pikaks. Kui heastamine ebaõnnestub on võlausaldajal õigus kasutada kõiki õiguskaitsevahendeid, sh lepingust taganeda ⁴¹.

Näitena võiks siin tuua Riigikohtu tsiviilkolleegiumi seisukoha nn vannikaasuses ⁴², kus ostja ostis massaaži vanni ja umbes kuu aja pärast pärast vanni kättesaamist purunes vanni üks detail. Purunenud detaili tõttu ei olnud võimalik vanni kasutada. Ostja tellis ekspertiisi, mille tulemusel tuvastati fakt, et tegemist on tootja poolse konstruktsiooniveaga. Ostja esitas müüjale lepingust taganemise avalduse. Müüja ei vastanud ostja avaldusele ja seetõttu esitas ostja hiljem teistkordse taganemisavalduse, kus väljendas selgelt, et soovib vannist loobuda ja saada tagasi ostuhind. Selles kaasuses leidis kohus, et VÕS § 116 lg 1 järgi võib lepingupool lepingust taganeda, kui teine lepingupool on lepingust tulenevat kohustust oluliselt rikkunud. VÕS § 223 lg 1 viimase alternatiivi järgi on müüja müügilepingut oluliselt rikkunud ka siis, kui müüja ei ole asja mõistliku aja jooksul, pärast talle lepingutingimustele mittevastavusest teatamist, parandanud või asendanud. Kolleegium ei nõustunud alama astme kohtute seisukohaga, et müügilepingu olulise rikkumisega on tegemist ainult siis, kui ostja nõuab enne asja parandamist. VÕS § 223 lg 1 viimase alternatiivi kohaldamise eelduseks on see, et ostja teatab müüjale asja lepingu tingimustele mittevastavusest, mitte lepingu täitmise nõude esitamine õiguskaitse vahendina. Pärast seda, kui ostja on müüjat asja lepingutingimustele mittevastavusest teavitanud, on müüjal võimalik rikkumine VÕS § 107 kohaselt heastada. Kui ta seda mõistliku aja jooksul ei tee, on ta VÕS § 223 lg 1 viimase alternatiivi järgi oluliselt lepingut rikkunud ning ostjal on õigus lepingust taganeda.

³⁷ K.Sein. Tarbijate õiguste kaitse Euroopa müügiõiguse eelnõus. Juridica I/2013, lk 70.

³⁸ P.Varul (et al) (viide 13), lk 341, § 107.

³⁹ Ibid, lk 342, § 107 lg 1.

⁴⁰ Ibid, lk 343, § 107 lg 2.

⁴¹ Ibid, lk 344, § 107 lg-d 3 ja 4.

⁴² RKTOKO 3-2-1-11-10. Arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=RK/3-2-1-11-10>. (07.03.2013).

Seega seob Eesti õigus taganemisvõimaluse tekke heastamise ebaõnnestumisega: see tähendab, kui müüja ei ole asja mõistliku aja jooksul parandanud või asendanud, tekib ostjal õigus lepingust taganeda (VÕS § 223 lg 3). Täiendava tähtaja andmine puuduste kõrvaldamiseks ei ole vajalik ⁴³, piisab kui ostja teavitab müüjat puudusest. Ka DCFR (art III.–3:202 p 2 ja art III.–3:203) lubab võlgnikul puuduse mõistliku aja jooksul omal kulul heastada. Heastamise võimaluse kasutamiseks ei tohi müüja olla hilineanud täitmisega ning tegu ei tohi olla olulise müügilepingu rikkumisega. Müüja peab tegema heastamise ettepaneku viivitamata pärast seda kui ta sai lepingutingimustele vastavusest teada ⁴⁴. Heastamisperioodi jooksul ei ole ostjal õigust õiguskaitsevahendeid kasutada, eelkõige tuginedes olulisele lepingurikkumisele lepingust taganeda ⁴⁵. Alles siis kui müüja poolne heastamine ebaõnnestub tekib ostjal õigus kasutada teisi õiguskaitsevahendeid ⁴⁶.

Heastamise kaudu on ostja taganemise õigus piiratud ka Euroopa ühise müügi õiguse määruse eelnõus, kuid seda vaid ettevõtjate vaheliste müügilepingute puhul (art 106 lg 3 ja art 109) ⁴⁷. Kui ostja on tarbija ei sõltu tema õigus kasutada õiguskaitsevahendeid müüja õigusest kohustuse rikkumine heastada (art 106 lg 3). Tarbijast ostja võib asja lepingutingimustele mittevastavusel esitada täitmisenõude või nõuda koheselt lepingust taganemist või hinnaalandust. See on uus lähenemine võrreldes tarbekaupade müügi direktiiviga, kus tarbijal on õigus nõuda lepingust taganemist või hinna alandamist ainult teatavatel tingimustel. Müüja heastamisõigus kauplajate vaheliste lepingute puhul peegeldab CESL-i ühte põhimõtet, mille järgi peaksid pooled oma koostöös lähtuma hea usu ja ausa kauplemise põhimõttest. Samuti aitab müüja heastamisõigus täita Euroopa ühise müügiõiguse normistiku teist olulist põhimõtet, milleks on kehtiva lepingu säilitamine alati, kui see on lepingupoolte õigustatud huve arvestades võimalik ja asjakohane. Lähtudes eelpool toodust ei ole põhjust, miks sama reegel ei kehti juhul, kui ostja on tarbija, kuna Euroopa ühise müügiõiguse üheks üldpõhimõtteks on kohustus tegutseda kooskõlas hea usu ja õiglase kauplemise põhimõttega ning sama põhimõtte kehtib ka tarbijatele ja nendega seotud tehingutele. Müüja heastamisõigus on välistatud tarbijaga seotud lepingute puhul, kuna see piirab liialt tarbija vabadust valida omale sobiv õiguskaitsevahend ⁴⁸. Töö autori arvates on müüja heastamisõiguse puudumisega tarbijale müügi puhul püütud saavutada CESL-i eesmärki

⁴³ K.Sein. Millal saab ostja müügieseme puuduste tõttu lepingust taganeda? Kommentaar Riigikohtu otsustele tsiviilasjades 3-2-1-11-01, 3-2-1-80-10 ja 3-2-1-147-11. *Speculum practici. Juridica IX/2012*, lk 719.

⁴⁴ C. von Bar (et al) (viide 18), comm art III.- 3:203.

⁴⁵ Ibid, comm art III. – 3:204.

⁴⁶ S.Kruisinga. The Seller's Right to Cure in the CISG and the Common European Sales Law. *European Review of Private Law* 2011, vol 19, issue 6, p 917.

⁴⁷ K.Sein (viide 43), lk 721.

⁴⁸ R.Feltkamp (et al) (viide 19), pp 894-895.

pakkuda tarbijate kõrgetasemelist kaitset, suurendada tarbijate kindlustunnet siseturul ja julgustada neid piiriüleselt oste tegema.

Seega on heastamise instituudi osas erinevus VÕS-i ja CESL-i vahel. VÕS lubab müüjal oma kohustuse rikkumine heastada lepingutingimustele mittevastava asja parandamise või asendamise kaudu. Kui ostja teatab müüjale, et asi on puudusega, on müüjal õigus rikkumine vabatahtlikult heastada mõistliku aja jooksul. Heastamise võimalus võimaldab säilitada lepingu ning saavutada lepingu sõlmimisel soovitud eesmärgid. Ostjal ei ole õigust heastamisest keelduda kui müüja on talle heastamise kavatsusest teatanud. Kui heastamine ebaõnnestub või venib ebamõistlikult pikaks on ostjal õigus kasutada kõiki õiguskaitsevahendeid, sh lepingust taganeda ilma täiendavat tähtaega andmata, sest heastamist kasutades oli müüjal juba võimalus asja parandada või asendada. Siiski piirab müüja õigust rikkumine heastada asjaolu, et tarbija on teatanud lepingust taganemisest. Sellisel juhul ei pea tarbija müüja pakkumist rikkumine heastada vastu võtma. CESL-i puhul ei sõltu tarbija õigus kasutada õiguskaitsevahendeid müüja õigusest kohustuse rikkumine heastada. See tähendab, et müüja võib tarbijale pakkuda heastamist, aga tarbijal on võimalus valida, kas ta võtab selle vastu või kasutab teisi seaduses ettenähtud õiguskaitsevahendeid. Eelpool toodut arvesse võttes leiab töö autor, et müüja heastamisõiguse puudumine CESL-is annab tarbijale võimaluse valida, millist õiguskaitsevahendit ta soovib kasutada ning seega soodsama seisundi võrreldes VÕS-iga.

2. LEPINGUST TAGANEMISE EELDUSED

2.1. Lepingust taganemise materiaalsed eeldused

Kahjustatud võlasuhte poolel on õigus valida talle sobiv õiguskaitsevahend seaduses või lepingus toodud õiguskaitsevahendite seast ja kasutada seda lepingut rikkunud poole suhtes, kuid seda tingimusel, et vastava õiguskaitsevahendi kasutamiseks vajalikud eeldused on täidetud ⁴⁹. Selles alapeatükis käsitletakse lepingust taganemise materiaalseid eeldusi ehk millised tingimused peavad olema täidetud, et tarbijal tekiks õigus lepingust taganeda.

Poolte kokkuleppel on võlaõiguse üldpõhimõttena lubatud piirata või välistada taganemise aluseid, kuid tarbijale müügi korral ei ole lubatud seaduses sätestatust tarbija kahjuks kõrvale kalduda ⁵⁰. VÕS müügilepingu peatükis puuduvad erisätted taganemise kohta, mistõttu tuleb lähtuda üldosas toodud taganemisõiguse kohta sätestatust. Üldosas on lepingust taganemise alused toodud §-s 116, mille kohaselt võib lepingupool lepingust taganeda, kui teine lepingupool on lepingust tulenevat kohustust oluliselt rikkunud (VÕS §116 lg 1). Ka DCFR-i alusel ei pea müüjale andma täiendavat tähtaega kohustuse täitmiseks, piisab olulise rikkumise nentimisest ⁵¹. Seejuures ei ole oluline, kas teine pool rikkumise eest vastutab või mitte (VÕS § 105). Seega ei ole lepingust taganemise puhul oluline, kas rikkuja oli ise rikkumises süüdi või toimus rikkumine vääramatul jõul tõttu, lepingust võib taganeda kui on tegemist olulise lepingurikkumisega. CESL art 114 kohaselt tuleb samuti lepingust taganemine õiguskaitsevahendina kõne alla kui müüja on lepingust tulenevat kohustust oluliselt rikkunud (art 114 lg 1). Ostjal on õigus lepingust taganeda vaatamata sellele, et müüja kohustuse rikkumine on vabandatav (art 106 lg 4). CESL art 114 lg 2 sätestab, et kui tarbijale müügi lepingu puhul seisneb kohustuse rikkumine selles, et kaup ei vasta lepingutingimustele, võib tarbija lepingust taganeda tingimusel, et mittevastavus ei ole vähetähtis.

VÕS ei anna ammendavat loetelu juhtumitest, millal lepingu rikkumist tuleb pidada oluliseks, on toodud mõned näited lepingu rikkumistest, mida võiks traditsiooniliselt oluliseks pidada

⁴⁹ I.Kull (et al) (viide 10), lk 217.

⁵⁰ M.Kingisepp (viide 26), lk 241.

⁵¹ P. Kalamees (viide 33), p 66.

(VÕS § 116 lg 2)⁵². Tarbijavaidlust lahendaval organil on õigus lugeda oluliseks lepingurikkumiseks ka seaduses sätestamata juhtumeid⁵³.

Olulise lepingurikkumisega on § 116 lg 2 järgi eelkõige tegemist, kui:

- kohustuse rikkumise tõttu jääb ostja olulisel määral ilma sellest, mida ta lepingust lootis, välja arvatud kui teine lepingupool ei näinud kohustuse rikkumise niisugust tagajärge ette;
- rikuti kohustust, mille täpne järgimine oli teise lepingupoole huvi püsimise eelduseks lepingu täitmise vastu;
- kohustust rikuti tahtlikult või raske hooletuse tõttu;
- kohustuse rikkumine annab kahjustatud lepingupoolele mõistliku põhjuse eeldada, et teine lepingupool ei täida lepingut ka edaspidi;
- kohustust ei täideta ka täitmiseks antud täiendava tähtaja jooksul või kui teine lepingupool teatab, et ta ei täida antud tähtaja jooksul kohustust.

Sarnaselt VÕS-le võib ka DCFR art III.-3:502 (1) järgi võlausaldaja lepingust taganeda kui võlgnik on lepingut oluliselt rikkunud, DCFR art III. – 3:502 (2) sätestab, millal on tegu olulise rikkumisega. Sarnaselt VÕS-le on rikkumine oluline kui:

- kohustuse rikkumise tõttu jääb ostja olulisel määral ilma sellest, mida ta õigustatult lepingust lootis, v.a juhul, kui müüja ei näinud kohustuse rikkumise niisugust tagajärge ette; või
- kohustust rikuti tahtlikult või raske hooletuse tõttu ning ostjal on alust arvata, et müüja ei täida kohustusi ka edaspidi.

CESL artikkel 87 lg 2 kohaselt on rikkumine oluline, kui:

- ostja jääb müüja kohustuse rikkumise tõttu olulisel määral ilma sellest, mida ta õigustatult lepingust lootis, seejuures välistatakse juhud, kus kohustust rikkunud lepingupool ei näinud lepingu sõlmimise ajal niisugust tagajärge ette ja temaga sarnane mõistlik isik ei oleks seda tagajärge samadel asjaoludel samuti ette näinud;
- kohustuse rikkumine annab kahjustatud lepingupoolele mõistliku põhjuse eeldada, et teine lepingupool ei täida kohustusi ka edaspidi.

Nii VÕS § 116 lg 2 p 1, CESL art 87 lg 2 p (a) kui ka DCFR art III.-3:502 (2) kohaldamiseks peab ostja olema jäänud ilma millestki, mida ta õigustatult lepingust lootis. See, mida ostja

⁵² V.Kõve Lepingu ühepoolse lõpetamisega seotud küsimused võlaõigusseaduses, Juridica 4, 2003, lk 231.

⁵³ M.Kingisepp (viide 26), lk 241.

õigustatult lepingust ootab, sõltub peamiselt lepingu tingimustest ja iseloomust. Olukorras, kus lepingus jäetakse müüjale teatud tegevusvabadus, ei saa ostja eeldada ka spetsiifilistest tingimustest kinnipidamist. Vastupidiselt olukorrale, kui lepingus on sätestatud müüja range kohustus kinni pidada konkreetsetest lepingutingimustest, on ostjal õigus eeldada, et müüja vastavaid tingimusi ka järgib. Lisaks aitavad ostja õigustatud ootust kindlaks määrata ka kaubandustava ja praktika⁵⁴.

VÕS § 116 lg 2 p 3 järgi on ostjal võimalik lepingust taganeda tuginedes olulisele rikkumisele ka siis, kui kohustust rikuti tahtlikult või raske hooletuse tõttu. DCFR art III.-3:502 (2) kohaselt on sätestatud võlgniku tahtlus või raske hooletus lepingu olulise rikkumise kriteeriumina koos eeldusega, et võlgnik ei täida lepingulisi kohustusi ka edaspidi. Vastupidiselt VÕS-ile ja DCFR-ile ei käsitle CESL tahtlust ja rasket hooletust olulise lepingurikkumise alusena. CESL art 87 lg 2 kohaselt ei tähenda kohustuse tahtlik või hooletu rikkumine automaatselt lepingu olulist rikkumist. CESL-i kohaselt ei pea võlgniku poolne kohustuse rikkumine toimuma tahtlikult või raske hooletuse tõttu. Piisab, kui kahjustatud lepingupool on põhjust eeldada, et teine lepingupool ei täida kohustusi ka edaspidi (art 87 lg 2 (b)). Tahtlikult või raske hooletuse alusel lepingust taganemist peetaksegi küsitavaks, muuhulgas võib probleeme tekitada tõendamiskoormise jaotus, st kas süüd eeldatakse või tuleb selle olemasolu tõendada. Tegemist on sisult karistusliku sättega, kuid oluline on üksnes see, milline oli müüja enese suhtumine rikkumisse (tahtlus) või hooletus olulisel määral lepingu täitmisel (raske hooletus). Müüja tahtluse või raske hooletuse üle tuleb otsustada kohtul, tagantjärele on subjektiivseid asjaolusid aga raske tuvastada⁵⁵.

VÕS § 116 lg 2 p 5 ütleb, et kui teine lepingupool ei täida oma ükskõik millist kohustust käesoleva seaduse §-s 114 nimetatud täitmiseks antud täiendava tähtaja jooksul või teatab, et ta selle tähtaja jooksul kohustust ei täida, siis loetakse seda samuti oluliseks rikkumiseks. Kui muidu võib lepingurikkumise olulisuse küsimus olla vaieldav, pakub lepingust taganeda soovivale poolele kindlustunnet VÕS § 116 lg 2 p 5 koos VÕS §-ga 114. Need sätted võimaldavad põhimõtteliselt iga lepingurikkumise korral lepingust taganeda, kui lepingu rikkumisest on teisele poolele teatatud ja antud võlgnikule täiendav mõistlik tähtaeg puuduse kõrvaldamiseks. Kui nimetatud tähtaeg möödub võlausaldaja jaoks edutult, loetakse lepingu rikkumine igal juhul oluliseks ning see annab omakorda õiguse lepingust taganemiseks⁵⁶.

⁵⁴ C. Von Bar (et al) (viide 18), comm art III.-3:502 (B).

⁵⁵ P.Varul (et al) (viide 13), lk 403-404, § 116 lg 2.

⁵⁶ V.Köve (viide 52), lk 231.

Täiendava tähtaja andmine rikkumise kõrvaldamiseks annab lepingust taganeda soovivale poolele kindluse, et lepingu rikkumist saab lugeda oluliseks ning lepingust taganemine on õigustatud ⁵⁷. Kui müüja antud täiendava tähtaja jooksul oma kohustuse täidab, siis pole põhjust lepingust taganeda. Taganemine ei ole lubatud juhul, kui kohustuse täitmiseks pole antud VÕS §-s 114 nimetatud täiendavat tähtaega ning kui kohustust rikkunud lepingupool kannaks teise lepingupoole lepingust taganemise korral kohustuse täitmiseks või täitmise ettevalmistamiseks tehtud kulutustega võrreldes ebamõistlikult suurt kahju (VÕS § 116 lg 4). Seega on ostjal kohustus enne lepingust taganemist anda müüjale täiendav tähtaeg ja kui müüja täiendava tähtaja jooksul oma kohustust ei täida tekib ostjal õigus lepingust taganeda. Täiendava tähtaja määramine kohustuse täitmiseks on ka edaspidiste vaidluste vältimiseks mõistlik ⁵⁸. Täiendava tähtaja andmine ei ole vajalik üksnes sellisel juhul, kui müüja teatab, et ta ei kavatse oma kohustust täida ⁵⁹. Ka DCFR seab, juhul kui tegemist pole olulise rikkumisega, taganemise eelduseks täitmiseks täiendava tähtaja andmise (art III. – 3:503). Kui täiendav tähtaeg on edutult möödunud, siis on ostjal võimalik esitada taganemisavaldus müüjale ⁶⁰. Selles osas erineb CESL VÕS-ist ja DCFR-ist, kuna VÕS § 116 lg 2 p 5 ja DCFR art III.-3:503 lg 1 kohaselt võib kohustuse rikkumine, mis ei kujuta endast lepingu olulist rikkumist, seisneda ükskõik millise kohustuse täitmata jätmises. CESL art 115 lg 1 võimaldab lepingust taganeda siis, kui müüja ei ole täitnud kauba üleandmise kohustust ka talle antud täiendava tähtaja jooksul.

Riigikohtu tsiviilkolleegium on asunud 12.10.2010 otsuses ⁶¹ seisukohale, et juhul kui lepingupool taganeb lepingust VÕS § 116 alusel seetõttu, et asi on puudusega, on kõrvaldatavate puudustega lepingust taganemine lubatud ikkagi üksnes siis kui teisele lepingupoolele on antud täiendav tähtaeg kohustuse täitmiseks (VÕS § 114). Ilma täiendavat tähtaega andmata on kõrvaldatavate puuduste korral lepingust taganemine erandjuhul. Selliseks erandiks võiks olla asjaolu, et rikuti kohustust, mille täpne järgimine oli lepingust tulenevalt teise lepingupoole huvi püsimise eelduseks lepingu täitmise vastu või kui teine pool teatab, et ta ei täida oma kohustust (VÕS § 116 lg 4 teine lause).

VÕS § 116 lg-s 2 toodud olulise lepingurikkumise aluste loetelu täiendab VÕS § 223 lg 1 ⁶². VÕS § 223 lg 1 järgi on olulise lepingurikkumisega tegemist ka sellisel juhul, kui müüja

⁵⁷ P.Varul (et al) (viide 13), lk 402, § 116 lg 2 p 5.

⁵⁸ Ibid, lk 402, § 116 lg 4.

⁵⁹ Ibid, lk 405, § 116 lg 4.

⁶⁰ C. Von Bar (et al) (viide 18), comm art III. -3:508 (A).

⁶¹ RKTko 3-2-1-80-10, p 12. Arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=RK/3-2-1-80-10>. (07.03.2013).

⁶² P. Varul (et al) (viide 24), lk 63, § 223.

keeldub parandamisest või asendamisest või ei paranda ega asenda asja mõistliku aja jooksul pärast seda, kui ostja on talle teatanud asja lepingutingimustele mittevastavusest. Ebakvaliteetne kaup õigustab üldjuhul lepingust taganemist ainult siis kui seda kvaliteetselt korda ei tehta või ei asendata ⁶³. Asja parandamine ebaõnnestub kui asjal ilmneb pärast parandamist sama puudus, mida parandati või kui pärast parandamist ilmneb asjal uus puudus. Asja asendamine loetakse ebaõnnestunuks kui asendatud asjal ilmneb sama puudus, mis tingis asja asendamise või esialgsega mitteseotud puudus. Eelpool nimetatud juhtudel ei pea ostja andma müüjale veelkord võimalust asja parandamiseks või asendamiseks ⁶⁴, vaid võib lepingust koheselt taganeda. Näiteks rahuldas tarbijakaebuste komisjon tarbija lepingust taganemise kaebuse, kuna saabaste parandamisel ei olnud taastatud saabaste esialgset välimust ning vastavalt VÕS § 223 lg 1 loeti müüja müügilepingut oluliselt rikkunuks kuna parandamine ebaõnnestus ⁶⁵. CESL-i puhul on samuti tarbijal õigus lepingust taganeda kui müüja ei ole kaupa parandanud või asendanud mõistliku aja jooksul, mis tohi ületada 30 päeva (art 111 lg 2).

Tarbijale müügi korral on olulise lepingurikkumisega tegu ka juhul, kui asja parandamise või asendamisega põhjustatakse ostjale põhjendamatuid ebamugavusi (VÕS § 223 lg 2). Sarnane põhimõte on toodud direktiivi 1999/44 art 3 lg-s, mille kohaselt peab parandamine või asendamine toimuma mõistliku aja jooksul ning ilma märkimisväärsete ebamugavusteta tarbijale. VÕS kommentaaride kohaselt saab nimetatud eeldus tulla kõne alla juhul, kui parandatava või asendatava asja kasutamine on pikema aja jooksul takistatud ja sarnase asja kasutamise võimalused on piiratud. Näiteks oli Tarbijakaebuste komisjon seisukohal ja leidis, et tarbijal on õigus lepingust taganemiseks, kuna arvuti parandamine ja asendamine on korduvalt ebaõnnestunud ning tarbijale on asja korduva parandamisega tekitatud põhjendamatuid ebamugavusi, mida võib pidada oluliseks lepingurikkumiseks vastavalt VÕS § 223 lg-le 2 ⁶⁶. Tarbijakaebuste komisjoni otsuse ⁶⁷ kohaselt on tarbijale tekitatud põhjendamatuid ebamugavusi ka seetõttu, et kaupleja ei ole astunud enda poolt mingeid samme tarbija kaebuse lahendamiseks, pakkumata on jäetud võimalus toodet asendada või parandada. VÕS § 223 lg 2 toodud alustel lepingust taganemiseks ei pea samuti ostja määrama müüjale kohustuse täitmiseks täiendavat tähtaega (VÕS § 223 lg 3). VÕS § 223

⁶³ V.Kõve (viide 52), lk 231.

⁶⁴ P.Varul (et al) (viide 24), lk 64, § 223 lg 1.

⁶⁵ Tarbijakaebuste komisjoni otsus 7-1-06690-209-12, 17.10.2012. Arvutivõrgus:

<http://www.tarbijakaitseamet.ee/komisjoni-otsused-2012/> (02.03.2013).

⁶⁶ Tarbijakaebuste Komisjoni otsus 7-1-11049-42-13, 25.02.2013. Arvutivõrgus: <http://www.tarbijakaitseamet.ee/komisjoni-otsused-2013-4/> (07.03.2013).

⁶⁷ Tarbijakaebuste Komisjoni otsus 7-1/11247-93, 23.04.2013. Arvutivõrgus: <http://www.tarbijakaitseamet.ee/komisjoni-otsused-2013-4/> (07.05.2013).

kohaldamisel võib tekkida olukord, kus ka pisipuuduse korral, kui müüja seda mõistliku aja jooksul ei paranda, saab ostja õiguse lepingust taganeda ⁶⁸.

Tarbijale müügi puhul on üheks olulise lepingurikkumise aluseks müüja viivitus üleandmiskohustuse täitmisel (VÕS § 209 lg-s 5). Selle sätte tagajärjel tekib tarbijast ostjal võimalus pärast müüja poolt asja üleandmisega viivitusse sattumist müügilepingust taganeda ilma müüjale kohustuse täitmiseks täiendava tähtaja andmiseta ⁶⁹. Siiski on VÕS kommentaarides öeldud, et tarbijast ostja poolse taganemisõiguse teostamise § 209 lg 5 alusel võib välistada üldine hea usu põhimõte ja TsÜS § 138 lg 1 kohaldamine tingimusel, et müüjapoolne viivitus ei põhjusta tarbijale ebamõistlikke kulusid või põhjendamatuid ebamugavusi ning müüja on valmis heastama mõistliku aja jooksul ⁷⁰. Vastupidiselt VÕS-ile ei luba CESL juhul, kui müüja on kauba üleandmisega viivitusse sattunud, ostjal koheselt lepingust taganeda. Ostja võib lepingust taganeda alles siis kui müüja ei täida kohustust ka täitmiseks antud täiendava mõistliku tähtaja jooksul (art 115 lg 1). Lõige 2 ütleb, et täiendav tähtaeg loetakse mõistlikuks kui müüja sellele viivitamata vastu ei vaidle. Siin on antud müüjale täiendava tähtaja osas kaasaráärmise õigus. Kui müüja näeb, et ostja antud täiendav tähtaeg on talle ebapiisav kohustuse täitmiseks võib ta sellele vastu vaielda. Kokkuleppe saavutamine sellisel juhul eeldab mõlema poole head tahet, sest ostjal tuleb teha järeleandmine ja müüja peab täiendava tähtaja määramisel jääma mõistlikkuse piiridesse. VÕS kommentaarides on rõhutatud, et tähtaja mõistlikkus sõltub konkreetsetest asjaoludest, võlasuhte olemusest, lepingu hinnast, pooltevahelisest praktikast, tavadest jne. Samuti tuleb arvestada, et täitmiseks antud täiendaval tähtajal oleks sisulised tagajärjed peab see olema piisava pikkusega ⁷¹. DCFR järgi on vaidluse korral (eba)mõistliku aja tõendamise kohustus pandud müüjale ⁷². Juhul, kui müüja ei anna kaupa üle lepingus ettenähtud tähtaja jooksul ja see kujutab endast olulist lepingurikkumist, ei pea ostja andma täiendavat tähtaega täitmiseks, vaid võib koheselt lepingust taganeda (CESL art 115 lg 1).

Ka direktiiv 2011/83 artikkel 18 järgi on tarbija kohustatud kauplejale andma lisatähtaja kauba kohaletoimetamiseks juhul, kui kaupleja ei ole täitnud oma kohustust kaup kokkulepitud ajal, kuid mitte hiljem kui 30 päeva pärast lepingu sõlmimist, tarbijani toimetada. Kui kaupleja ei toimetata ka lisatähtaja jooksul kaupa kohale, on tarbijal õigus

⁶⁸ K.Sein (viide 37), lk 71.

⁶⁹ P.Varul (et al) (viide 24), lk 18, § 209, lg 5.

⁷⁰ Ibid, lk 18, § 209 lg 5.

⁷¹ P.Varul (et al) (viide 13), lk 389, § 114 lg 1.

⁷² C. Von Bar (et al) (viide 18), art III. – 3:302 (I).

lepingust taganeda. Siiski on ka direktiivis toodud juhud, mil kauba üleandmisega viivitamisel on õigus tarbijal lepingust taganeda, need on:

- kui kaupleja on keeldunud kaupa kohale toimetamast;
- kui tarbijale on oluline kauba kohaletoimetamine kokkulepitud ajavahemikul võttes arvesse kõiki lepingu sõlmimisega kaasnevaid asjaolusid või kui tarbija on teatanud enne lepingu sõlmimist kauplejale, et oluline on kaup konkreetsel kuupäeval kätte saada, näiteks pulmakleit enne pulmi.

Hiljemalt 2013. aasta lõpuks tuleb tarbija õiguste direktiiv Eesti õigusesse üle võtta ja kuna tegemist on maksimum harmoneeriva direktiiviga tuleb VÕS § 209 lõige 5 sõnastus muuta vastavalt direktiivile ning selles osas saab Eesti õiguse ja CESL tarbijakaitse olema võrdne ⁷³.

Ka kasutusjuhendi puudulikkust võib määratleda olulise rikkumisena, VÕS § 211 lg 1 näeb ette, et müüja peab ostjale üle andma asja valdamiseks, kasutamiseks ja käsutamiseks vajalikud dokumendid. Dokumentide üleandmise kohustuse rikkumisel on põhimõtteliselt samasugused õiguslikud tagajärjed, mis müüdud asja üleandmata jätmisel või lepingutingimustele mittevastava asja üleandmisel ⁷⁴. Riigikohtu tsiviilkolleegium on leidnud, et ka kasutusjuhendi puudust võib teatud juhtudel lugeda oluliseks lepingu rikkumiseks VÕS § 116 lg 2 p 2 järgi, mis annab ostjale õiguse lepingust taganemiseks ilma täitmiseks täiendava tähtaja andmiseta ⁷⁵. Nimetatud kohtuasjas puudus fotoaparaadil täielik eestikeelne kasutusjuhend, mille tõttu ei saanud ostja aparaadiga kvaliteetseid pilte teha. Ringkonnakohus oli seisukohal, et eestikeelse mittetäieliku kasutusjuhendi ostjale andmine võiks olla lepingust taganemise aluseks vaid siis, kui ostja oleks enne lepingust taganemist informeerinud müüjat eestikeelse kasutusjuhendi puudulikkusest ja andnud puuduse kõrvaldamiseks müüjale täiendava tähtaja, mis möödub tulemusteta. Kolleegium aga leidis, et kasutusjuhendi puudus võib teatud juhtudel olla käsitatav müügilepingu olulise rikkumisena VÕS § 116 lg 2 p 2 järgi, mis annab ostjale õiguse müügilepingust taganeda müüjale kohustuse täitmiseks täiendavat tähtaega andmata. See võib kõne alla tulla näiteks juhul, kui müüja teadmisel ostetakse kaamera selle kindlate funktsioonide kasutamiseks teatud kindlal ajal (näiteks teatud sündmuse ajal), kuid kaamera eestikeelne kasutusjuhend ei ole piisav nende funktsioonide kasutamiseks. Ka CESL art 99 lg 1 (c) järgi vastab kaup lepingutingimustele, kui sellega koos on üle antud lepinguga ettenähtud tarvikud, paigaldusjuhised või muud juhised, sarnane nõue on toodud ka art-s 100 (e). DCFR art IV.A.-2:304 kohaselt ei vasta samuti kaup lepingutingimustele kui ostja on paigaldanud selle valesti ning vale paigaldamise põhjustas

⁷³ K.Sein (viide 37), lk 72.

⁷⁴ P.Varul (et al) (viide 24), lk 21, § 211 lg 1.

⁷⁵ RKTko 3-2-1-110-08, p 13. Arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=RK/3-2-1-110-08>. (07.03.2013).

ostuga kaasas olnud paigaldusjuhise puudulikkus. Sarnane põhimõte on sätestatud ka direktiiv 1999/44 art 2 lg-s 5, mis ütleb, et kui tarbija paigaldab toote nõuetele mittevastavalt tuginedes seejuures puudulikule paigaldusjuhisele loetakse see samaväärseks kauba lepingule mittevastavusega.

VÕS § 117 annab võimaluse lepingust taganeda enne rikkumise toimumist kui on selge, et lepingurikkumine toimub. Eelkõige võib seda teha siis kui teine pool on ise teatanud, et ta ei suuda lepingut täita või muul põhjusel kui on ilmne, et lepingut ei suudeta täita ⁷⁶. Sellisteks „ilmseteks“ asjaoludeks võivad olla teise poole eeldatav maksejõuetus, pikaajaline võimetus täita muid kohustusi jms ⁷⁷. CESL art 116 alusel võib samuti ostja lepingust taganeda enne müüja kohustuse sissenõutavaks muutumist kui on ilmne, et müüja paneb toime sellise lepingurikkumise, mis annab ostjale õiguse lepingust taganeda. Eelkõige võib ostja lepingust taganeda kui müüja teatab, et ta ei kavatse lepingut täita. Sarnane lepingust taganemise alus on toodud ka DCFR art III.-3:504. Oleks ebamõistlik oodata kuni lepingu rikkumine tegelikult toimub kui ostjale on selge, et müüja ei täida või ei ole võimeline täitma lepingulist põhikohustust, mis kujutaks endast olulist lepingurikkumist ⁷⁸. Lepingust saab seega taganeda vastaval alusel üksnes tingimusel, et lepinguline kohustus ei ole veel sissenõutavaks muutunud ning tulevikus toimuv lepingu oluline rikkumine võrdsustatakse sisuliselt juba toimunud lepingu olulise rikkumisega ⁷⁹. Kui eesmise kohustuse rikkumine ei ole „ilmne“ ning ostja peab kohustuse rikkumist üksnes tõenäoliseks, on ostjal võimalus nõuda müüjalt kinnitust kohustuse täitmise kohta. Kui müüja ei kinnita kohustuse täitmist mõistliku aja jooksul on DCFR art III.-3:505 alusel võimalik lepingust taganeda ⁸⁰.

Seega on VÕS § 117 lg 1 alusel võimalik lepingust taganeda üksnes siis, kui müüja ei taga või ei kinnita kohustuse täitmist mõistliku aja jooksul pärast seda, kui ostja on teatanud lepingust taganemise kavatsusest. Juhul, kui ostja ei küsi müüjalt kohustuse täitmise tagamist või kinnitamist ja ei võimalda müüjal „mõistliku aja jooksul“ kohustuse täitmist tagada või kinnitada, ei ole täidetud taganemise üks eeldus ning järgnevat taganemist ei saa lugeda toimunuks ⁸¹. Ostja ei pea kohustuse täitmise tagamist või kinnitamist küsima kui müüja on teatanud, et ta oma kohustust ei täida (VÕS § 117 lg 3). Kohustuse täitmist või kinnitamist

⁷⁶ V.Kõve (viide 52), lk 231-232.

⁷⁷ P.Varul (et al) (viide 13), lk 408, § 117 lg 1.

⁷⁸ C. Von Bar (et al) (viide 18), comm art III.-3:504 (B).

⁷⁹ Ibid, comm art III.-3:504 (B).

⁸⁰ Ibid, comm art III.-3:504 (D).

⁸¹ P.Varul (et al) (viide 13), lk 409, § 117 lg 2.

tuleb küsida isegi siis, kui kaupa tootva müüja tehas on põlenud või müüja on pankrotieelses seisundis ⁸².

Kui lepingust tulenevad kohustused tuleb täita ositi ja oluline lepingu rikkumine leidis aset üksnes mõne kohustuse või kohustuse osa suhtes, võib ostja taganeda lepingust üksnes selle kohustuse või kohustuse osa suhtes. Sel juhul võib ostja kogu lepingust taganeda üksnes siis, kui tal õigustatult ei ole kohustuse osalise täitmise vastu huvi või kui rikkumine on oluline lepingu kui terviku suhtes (VÕS § 116 lg 3). See säte „kaitseb“ tervikuna lepingust taganemist kui leping kuulub osadena täitmisele ja rikutud on ainult mõnda kohustust. Kui müüja on rikkunud osadena täitmisele kuuluvat lepingut võib kogu lepingust taganeda ainult siis kui taganeda sooviv pool tõendab, et tal pole õigustatult huvi lepingu osalise täitmise vastu või kui rikkumine on oluline kogu lepingu suhtes ⁸³. VÕS-iga sarnaselt teeb ka CESL art 117 vahet lepingu osa või kogu lepingust taganemisel. CESL art 117 ütleb, et kui müüja lepingust tulenevad kohustused tuleb täita ositi või neid on võimalik muul viisil osadeks jagada ja on olemas lepingust taganemise alus kohustuse rikkumise tõttu mõne kohustuse osa suhtes, millele vastab osa ostuhinnast, võib ostja lepingust taganeda üksnes selle kohustuse osa suhtes. Sellest on kaks erandit tehtud: ostjal õigustatult ei ole kohustuse osalise täitmise vastu huvi või kui rikkumine on oluline lepingu kui terviku suhtes. VÕS-i ja CESL-iga sarnaselt on lepingust taganemise ulatus sätestatud ka DCFR art III.-3:506.

Eeltoodut kokku võttes saab öelda, et nii VÕS §116 lg 1 kui CESL art 114 lg 1 lubavad lepingust taganeda kui lepingust tulenevat kohustust on oluliselt rikutud. Mõlema normistiku puhul ei ole seejuures oluline, kas teine pool vastutab rikkumise eest või mitte (VÕS § 105 ja CESL art 106 lg 4). Millal lepingu rikkumist tuleb pidada oluliseks on toodud VÕS § 116 lg-s 2 ja CESL art 87 lg-s 2, seejuures on VÕS-is toodud ainult mõned näited lepingu rikkumistest, mida võiks pidada oluliseks, CESL-i puhul on toodud ammendav loetelu. Nii VÕS-i kui CESL-i puhul on olulise lepingurikkumisega tegemist eelkõige siis kui ostja jääb ilma millestki, mida ta õigustatult lepingust lootis. VÕS § 116 lg 2 p 3 kohaselt on rikkumine oluline ka siis kui kohustust rikuti tahtlikult või raske hooletuse tõttu, CESL art 87 lg 2 järgi ei pea võlgniku poolne kohustuse rikkumine toimuma tahtlikult või raske hooletuse tõttu. Piisab, kui kahjustatud poolel on põhjust eeldada, et teine lepingupool ei täida kohustusi ka edaspidi (art 87 lg 2 (b)). Töö autor leiab, et müüja tahtlus või raske hooletus iseenesest ei olegi olulised, oluline on tagajärg, mis nende põhjusel on tekkinud ehk kui teise lepingupoole

⁸² P.Varul (et al) (viide 13), lk 409, § 117 lg 2.

⁸³ Ibid, lk 405-406, § 116 lg 3.

käitumine on andnud põhjust eeldada, et teine lepingupool ei täida kohustusi ka edaspidi, on see juba piisav põhjus lepingust taganemiseks.

Kui müüja on asja üleandmiskohustusega viivituses lubab VÕS § 209 lg 5 tarbijast ostjal ilma müüjale kohustuse täitmiseks täiendava tähtaja andmiseta lepingust taganeda. Erinevalt VÕS-ist on CESL art 115 lg 1 alusel võimalik lepingust taganeda ainult siis, kui müüja ei ole täitnud täiendava tähtaja jooksul kauba üleandmise kohustust. Seoses direktiiv 2011/83 Eesti õigusesse ülevõtmisega muutub VÕS § 209 lg 5 sõnastus sarnaseks CESL art 115 lg 1 sõnastusega ning tarbijakaitse saab selles osas olema võrdne.

Olulise lepingurikkumisega on tegemist VÕS § 223 lg 1 järgi ka siis, kui ostja on nõudnud asja parandamist või asendamist, aga müüja on keeldunud sellest või kui müüja ei paranda või ei asenda asja mõistliku aja jooksul. Sarnane säte on ka VÕS § 116 lg 2 p 5, mille kohaselt on tegemist lepingu olulise rikkumisega ka siis, kui teine lepingupool ei täida oma ükskõik millist kohustust täitmiseks antud täiendava tähtaja jooksul. Tarbijale müügi korral on olulise lepingurikkumisega tegu ka juhul, kui asja parandamise või asendamisega põhjustatakse ostjale põhjendamatuid ebamugavusi (VÕS § 223 lg 2). CESL-i puhul on samuti tarbijal õigus lepingust taganeda kui müüja ei ole kaupa parandanud või asendanud mõistliku aja jooksul, mis tohi ületada 30 päeva (art 111 lg 2). Kui tarbija on valinud õiguskaitsevahenditest asendamise või parandamise võib ta kasutada teisi õiguskaitsevahendeid ainult juhul, kui kaupleja ei ole kaupa parandanud või asendanud mõistliku aja jooksul, mis ei ületa 30 päeva. Seega kui lepingurikkumine oli algselt vähetähtis ja tarbija valis õiguskaitsevahenditest asendamise või parandamise ning müüja ei parandanud või asendanud kaupa selleks ettenähtud tähtaja jooksul, on tegemist olulise lepingurikkumisega CESL art 87 lg 2 mõistes ning tarbijal on õigus lepingust taganeda.

Paigaldusjuhise puudulikkus või puudumine annab samuti nii VÕS-i (§ 116 lg 2 p 2) kui CESL-i (art 99 lg 1 (e) ja art 100 (e)) puhul piisava aluse lepingust taganemiseks.

Enne kohustuse sissenõutavaks muutumist lubavad lepingust taganeda nii VÕS § 117 lg 1 kui ka CESL art 116. Mõlema sätte puhul peab olema ilmne, et müüja ei täida kohustust. Kui müüja ei ole ise teatanud, et ta ei täida lepingulist kohustust on ostjal võimalus nõuda müüjalt kinnitust kohustuse täitmise kohta. Kui müüja kohustuse täitmist mõistliku aja jooksul ei kinnita, on võimalik lepingust taganeda.

Sarnaselt VÕS § 116 lg 3 teeb ka CESL art 117 vahet lepingu osa või kogu lepingust taganemisel. Mõlema normistiku puhul on sarnane põhimõte, et kui lepingust tulenevad kohustused tuleb täita ositi ja oluline lepingu rikkumine leidis aset üksnes mõne kohustuse või kohustuse osa suhtes, võib ostja taganeda lepingust üksnes selle kohustuse või kohustuse osa suhtes. Kogu lepingust võib taganeda üksnes siis, kui ostjal õigustatult ei ole kohustuse osalise täitmise vastu huvi või kui rikkumine on oluline lepingu kui terviku suhtes.

2.2. Lepingust taganemise formaalsed eeldused

Taganemisõiguse kasutamiseks on seaduses ettenähtud nii materiaalsed kui formaalsed eeldused. Formaalseks eelduseks on teisele lepingupoolele teate saatmine taganemise kohta⁸⁴. Selles alapeatükis käsitletakse, kuidas lepingust taganemise õigust kasutada, kuidas ja millise tähtaja jooksul tuleb esitada vastavasisuline tahteavaldus.

Taganemisõiguse kasutamisest tuleb teavitada ka müüjat. Seda näeb ette nii VÕS § 188 lg 1, DCFR art III. – 3:507 (1), kui ka CESL art 118. Kuigi teatud siseriiklikes õigussüsteemides on tänapäeval, vähemalt printsiibis, võimalik lepingust taganemine üksnes kohtuotsusega, on enim levinud siiski põhimõte, et lepingust taganemiseks on vajalik üksnes esitada vastavasisuline teade teisele lepingupoolele⁸⁵. Ostja poolne teavitamiskohustus tuleneb ausa kauplemise põhimõttest. Kui müüja on omapoolse kohustuse täitnud, annab ostja passiivsus müüjale põhjuse arvata, et ostja on kohustuse vastu võtnud hoolimata täitmise mittevastavusest või täitmisega viivitamisest⁸⁶. Kui üks lepingupool soovib lepingust taganeda, teeb ta teisele lepingupoolele taganemisavalduse (VÕS § 188 lg 1). VÕS ei ole taganemisavalduse sisule kindlaid nõudeid ette näinud. Oluline on, et lepingu teine pool saaks aru taganeda sooviva poole tahtest⁸⁷. Samas märgitakse, et taganemine kui seadusest tulenev lepingust taganemise õigus peaks olema lepinguga samas vormis VÕS § 13 lg 2 järgi, mis sätestab, et kui leping on sõlmitud teatud vormis, ei pea seda vormi lepingu muutmisel või lepingust taganemisel järgima, kui lepingust enesest ei tulene teisiti⁸⁸. Kuna tahteavalduse vormi ei ole VÕS-is otsesõnu sätestatud, tuleb vaadata tsiviilseadustiku üldosa seaduse üldiseid nõudeid tahteavaldustele. TsÜS § 68 lg 1 järgi võib tahteavalduse teha mis tahes viisil, kui seadusega ei ole sätestatud teisiti. Seega ei sõltu taganemisavalduse vorm lepingu

⁸⁴ V.Kõve (viide 52), lk 231.

⁸⁵ C.Von Bar (et al) (viide 18), comm art III.-3:507 (A).

⁸⁶ Ibid, comm art III.- 3:507 (A).

⁸⁷ P.Varul (et al) (viide 13), lk 623, § 188 lg 1.

⁸⁸ Ibid, lk 623, § 188 lg 1.

vormist, millest tahetakse taganeda, vaid võib olla ka suuline⁸⁹. Avalduse vorm on ka CESL-is reguleerimata. CESL artikkel 118 ütleb, et kui ostja soovib õiguskaitsevahendina kasutada lepingust taganemisest, peab ta sellest müüjale teatama. Vastava avalduse võib teha ning selle toimingut tegemist võib tõendada mis tahes vormis, kui Euroopa ühise müügiõiguse normistikus ei ole sätestatud teisiti (CESL artikkel 6). Sarnaselt on teate edastamise viis reguleeritud ka DCFR art I. – 1:109. Hea usu ja õiglase tehingu põhimõttega ei oleks kooskõlas pelgalt teisele poolele tehtud juhuslikule märkusele viitamine. Olulise tähtsusega teadete puhul on asjakohane kirjalik vorm⁹⁰. CESL art 10 lg 2 kohaselt võib teate edastada mis tahes viisil, mis on asjaolusid arvestades kohane. Kuigi CESL ja VÕS kumbki otseselt tahteavalduse vormi ei sätesta on soovitatav ikkagi teade edastada taasesitamist võimalikul kujul. Vaidluse korral on ju tarbija see, kes peab tõendama, et ta on taganemise avalduse müüjale edastanud.

Tahteavaldus peab olema selge ning väljendama kindlat tahet lepingust taganeda⁹¹. Ei ole nõutud, et lepingust taganeda sooviv isik oleks väga täpne oma taganemise teate sisustamisel, oluline on, et isiku tahe oleks arusaadav⁹². Riigikohus on lahendis nr 3-2-1-64-11 öelnud, et tähtis on see, et taganemisavaldusest nähtuks poole tahe lepingust taganeda ja seejuures pole oluline, kuidas lepingust taganeda sooviv pool nimetab oma vastavat avaldust⁹³. Sarnaselt DCFR art III.-3:507 sätestatud põhimõttele on ka VÕS-i järgi taganemisavalduse puhul määrav taganeda sooviva lepingupoole tahe, teates kasutatav terminikasutus ei ole oluline. Ei tohiks tekkida probleeme sellest, et lepingupool nimetab oma avaldust näiteks „lõpetamiseks“, „katkestamiseks“ või „loobumiseks“. Seoses sellega, et VÕS-is eristatakse terminoloogiliselt lepingust taganemist ja ülesütlemist, võivad siiski probleemid tekkida lepingust taganemise ja tühistamise (TsÜS-i tähenduses) piiritlemisega. Kui lepingust taganemise avalduses on märgitud „tühistamine“ tuleb selgeks teha, mida lepingupool tegelikult soovib avaldusega saavutada, kas lepingust taganeda või lepingu tühistada, kuna nimetatud instituutide tagajärjed on oluliselt erinevad⁹⁴. Ka CESL puhul tõlgendatakse ühepoolset tahteavaldust nii nagu tahteavalduse saaja seda mõistma pidi (CESL art 12 lg 1). Kahtluse korral kaupleva ja tarbija vahe sõlmitud lepingu tingimuse tähenduses, kasutatakse tarbijale kõige soodsamat tõlgendust (CESL art 64). Eeltoodut arvestades peaks tarbija igal

⁸⁹ P.Varul (et al) (viide 13), lk 623, § 188 lg 1.

⁹⁰ C. Von Bar (et al) (viide 18), comm art I.-1:109 (B).

⁹¹ P.Varul (et al) (viide 13), lk 623, § 188 lg 1.

⁹² K.Saare, K.Sein, M.-A.Simovart. The Buyer's Free Choice Between Termination and Avoidance of a Sales Contract. *Juridica International* 2008/XV, pp 48-49.

⁹³ RKTko 3-2-1-64-11. Arvutivõrgus: <http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-2-1-64-11> (25.01.2013).

⁹⁴ P.Varul (et al) (viide 13), lk 623, § 188 lg 1.

juhul saada oma tahteavalduse edastatud isegi kui ta ei oska oma tahet väga täpselt sõnastada. Ka siis kui tahteavalduse tegija kasutab avalduses mingit kindlat väljendit mingis kindlas tähenduses ja avalduse saaja teab seda tähendust tuleb jällegi tõlgendada tahteavaldust vastavalt selle tegija tahtele (CESL art 12 lg 2). Sarnane tahteavalduse tõlgendamise viis on toodud ka TsÜS § 75.

Lepingust taganemise avaldus loetakse kätte saaduks kui see jõuab teise lepingupooleni (TsÜS § 69 lg 2) ning kui taganemisavalduse teinud isikul oli selleks õigus⁹⁵. TsÜS § 70 lihtsustab lepingust taganemise avalduse saatja tõendamiskoormist⁹⁶. Kui lepingust taganeda sooviv pool tõendab, et ta on oma tahteavalduse väljendanud ning valinud selle edastamiseks mõistliku viisi, loetakse tahteavaldus kättesaaduks ajal, mil see tavaliste asjaolude korral oleks kätte saadud (TsÜS § 70). Sarnaselt TsÜS-ile on teate edastamine lepingu rikkumise puhul reguleeritud ka DCFR-is (art-d I.-1:109 ja III.-3:106). CESL art 10 lg 3 järgi muutub teade kehtivaks kui teate saaja on selle kätte saanud välja arvatud juhul, kui teates on märgitud, et see muutub kehtivaks hiljem. Lõike 4 järgi on teate saaja on teate kätte saanud:

- kui see on teate saajale kätte toimetatud;
- kui see on toimetatud teate saaja tegevuskohta või, juhul kui teate saajal puudub tegevuskoht, teate saaja peamisesse elukohta;
- e-posti teel või muu isikliku suhtlusvahendiga edastatud teate puhul siis, kui teate saajal on võimalus sellega tutvuda, või
- kui teade on teate saajale muul moel kättesaadavaks tehtud sellises kohas ja sellisel viisil, et teate saajal on võimalik sellega põhjendamatult viivitusega tutvuda.

Loetakse, et teate saaja on teate kätte saanud, kui üks kätte saamise tingimustest on täidetud, olenevalt sellest, milline täidetakse kõige varem.

Formaalseks eelduseks on samuti lepingust taganemise avalduse esitamine selleks ettenähtud tähtaja jooksul⁹⁷. Taganemiseks õigustatud lepingupool kaotab õiguse lepingust taganeda, kui ta ei kasuta seda õigust mõistliku aja jooksul pärast lepingurikkumisest teada saamist või täitmiseks antud täiendava tähtaja edutut möödumist (VÕS § 118). Seejuures ei tähenda „mõistlik aeg“ ajaliselt „kohe“ või „viivitamata“, vaid „mõistlik aeg“ peaks sisaldama rikkumise või tähtaja möödumise teadvustamist, oma võimaluste kaalumist ja hindamist,

⁹⁵ I.Kull (et al) (viide 10), lk 301.

⁹⁶ V.Kõve (viide 52), lk 234.

⁹⁷ Ibid, lk 231.

alternatiivide otsimist lepinguga saavutada soovitu asendamiseks jne⁹⁸. Vastavalt VÕS § 220 lg 1 peab tarbijamüügi puhul tarbija teatama asja lepingutingimustele mittevastavusest müüjale kahe kuu jooksul pärast seda kui ta mittevastavusest teada sai või pidi teada saama⁹⁹. Tarbijakaebuste komisjon leidis oma otsuses, et teadma pidamise eeldused on täidetud kui asjal esinev puudus on niivõrd ilmne, et ükski mõistlik isik ei saaks vastavat asjaolu märkamata jätta. Komisjoni arvates oli autol eraldi päevatulede puudumine märgatav juba auto vastuvõtmisel kauplajalt – tulede võimalikud asukohad on kaetud vastavate katetega¹⁰⁰.

VÕS § 220 lg 3 sätestab, et kui tarbija ei teavita müüjat asja puudusest õigeaegselt, ei või ta lepingutingimustele mittevastavusele tugineda. Selle sätte eesmärgiks on tagada, et müüdud asja puuduste üle peetavad vaidlused lahendataks võimalikult kiiresti pärast puuduse avastamist ja väldib tõendamiskulusi. Ostja ei või, pärast seda kui ta on avastanud asja müügilepingule mittevastavuse kaasa toova puuduse, oodata müüja vastu suunatud hagi esitamisega kuni müügilepingust tulenevate nõuete suhtes kehtiva, üldjuhul 3-aastase aegumistähtaja (TsÜS § 146 lg 1) lõpuni¹⁰¹. Erisus sellest sättest on VÕS § 221 lg 1, mille järgi ostja võib lepingutingimustele mittevastavusele tugineda sõltumata sellest, et ta asja lepingutingimustele mittevastavusest õigeaegselt ei teatanud, kui:

- asja lepingutingimustele mittevastavus on tekkinud müüja tahtluse või raske hooletuse tõttu;
- müüja teadis või pidi teadma asja lepingutingimustele mittevastavusest või sellega seotud asjaoludest ja ei avaldanud seda ostjale.

Nimetatud eelduste olemasolu peab tõendama ostja, kes soovib ülal toodud asjaoludele tugineda¹⁰². Kui taganemise avaldus on õigeaegselt tegemata jäetud, ei ole sel õiguslikku tähendust. Sellisel juhul võib teine lepingupool tähtaja ületamisega edastatud taganemise avalduse jätta tähelepanuta. Vaidluse korral peab kohus tuvastama, kas lepingust taganemine toimus rikkumise avastamisest arvates mõistliku aja jooksul, kas täitmise nõue ei ole aegunud ja kas teisel poolel oli õigus täitmisest keelduda¹⁰³.

DCFR art III.– 3:508 (1) järgi tuleb avaldus esitada mõistliku tähtaja jooksul. Kui seda ei tehta, siis kaob õigus lepingust taganeda. See säte on eelkõige müüja kaitseks, sest

⁹⁸ P.Varul (viide 13), lk 413, § 118 lg 1.

⁹⁹ M.Kingisepp (viide 26), lk 231.

¹⁰⁰ Tarbijakaebuste komisjon 13.04.2010 otsus nr 7-1/00696-10. Arvutivõrgus: <http://www.tarbijakaitseamet.ee/ii-kvartal-2/>. (07.03.2013).

¹⁰¹ P.Varul (et al) (viide 24), lk 55, § 220.

¹⁰² Ibid, lk 59, § 221.

¹⁰³ I.Kull (et al) (viide 10), lk 241.

teadmatuses olles võib ta jätkata raha ja aja kulutamist, et lepingut kohaselt täita ¹⁰⁴. Teate esitamiseks ettenähtud „mõistliku tähtaja“ pikkus sõltub konkreetsetest asjaoludest. Näiteks võiks „mõistlik tähtaeg“ olla ajavahemik, mille kestel oleks ostjal võimalik teada saada, kas defektsed kaubad täidavad oma eesmärgi, konsulteerida juristiga ning selle alusel teha võimalikult kiire otsus nõude esitamise kohta ¹⁰⁵. „Mõistlik tähtaeg“ võib olla lühem kui viivitus otsuse tegemisel võib kahjustada võlgnikku, kuna võlgnik võib kaotada võimaluse sõlmida asendustehing defektsete kaupade müügiks. Kui võlgnik on püüdnud kauba puudusi varjata võib „mõistlik tähtaeg“ olla pikem ¹⁰⁶.

CESL art 119 lõige 1 sätestab, et ostja kaotab õiguse lepingust, kui ta ei teata lepingust taganemise soovist mõistliku aja jooksul pärast lepingust taganemise õiguse tekkimist või pärast seda, kui ta sai lepingurikkumisest teada või pidi sellest teada saama, olenevalt sellest, kumb toimub hiljem. Lõige 2 täpsustab, et lõiget 1 ei kohaldata kui ostja on tarbija. Seega tarbija õigust lepingust taganeda müüja poolse lepingurikkumise tõttu ei piirata rikkumisest teada saamise või teadma saama pidamisega ning tarbija õigus lepingust taganeda on CESL-is ajaliselt piiramata.

Tahteavaldus ei tohiks olla tingimuslik, sest lepingupool peab teadma, kas lepinguline suhe on lõppenud või mitte ¹⁰⁷. Siiski annab tingimuslikuks taganemiseks võimaluse VÕS § 116 lg 5, mille kohaselt võib taganemisavaldus muuhulgas sisaldada tingimust, et kui lepingupool ei täida määratud täiendava tähtaja jooksul oma kohustust, taganeb avalduse esitanud pool lepingust. Selle sätte mõte on lihtsustada taganemisprotseduuri ja vältida täiendava tahteavalduse tegemist ¹⁰⁸. Kahjustatud lepingupool ei või sel viisil lepingust taganeda, kui kohustus, mida lepingut rikkunud lepingupool täiendava tähtaja jooksul ei täitnud, moodustas tema lepingulistest kohustustest ebaolulise osa ¹⁰⁹. CESL art 115 lg 3 lubab samuti lepingu tingimuslikult taganeda, st kui müüja ei täida täiendava tähtaja jooksul kohustust, lõpeb leping täiendava tähtaja möödumisel ilma, et peaks edastama müüjale täiendava teate. Täiendava tähtaja andmise teates peab olema sarnaselt VÕS-iga ette nähtud, et lepingust taganetakse, kui müüja ei täida kohustust täiendava tähtaja jooksul. Samasugune põhimõte on toodud ka DCFR art III. – 3:503. CESL puhul kohalduv ostja kujundusõigustele, sh ka lepingust taganemisele, nõude aegumistähtaeg. CESL-i järgi aeguvad õigus nõuda teiselt isikult

¹⁰⁴ C. Von Bar (et al) (viide 18), comm.art III.-3:508 (A).

¹⁰⁵ Ibid, comm art III.-3:508 (A).

¹⁰⁶ Ibid, comm art III.-3:508 (A).

¹⁰⁷ I.Kull (et al) (viide 10), lk 301.

¹⁰⁸ P.Varul (et al) (viide 13), lk 405, § 116.

¹⁰⁹ Ibid, lk 405, § 116.

kohustuse täitmist ja sellega seotud õigused vastavalt art 179 toodud tähtaegadel. Art 179 järgi on lühike aegumistähtaeg kaks aastat (lg 1), tähtaeg hakkab kulgema ajahetkest kui võlausaldaja sai teada või pidi teada saada nõudeõiguse teostamise aluseks olevatest asjaoludest (art 180 lg 1). Pikk aegumistähtaeg on 10 aastat. Tähtaeg hakkab kulgema ajahetkest, mil võlgnik peab kohustuse täitma, või kahjuhüvitusnõude puhul, nõude õiguse aluseks oleva teo toimumise ajahetkest (art 180 lg 2). Art 186 lubab aegumise tingimusi poolte kokkuleppel ka muuta. Art 186 lg 5 ei luba aegumistähtaegu muuta tarbija kahjuks. Direktiivi 1999/44¹¹⁰ kohaselt on asjakohane piirata ajavahemikku, mille kestel müüja vastutab ükskõik millise lepingule mittevastavuse eest. Direktiiviga ettenähtud ajavahemik, mille jooksul tarbijad võivad oma õigusi kasutada, ei tohi olla lühem kui kaks aastat alates asja üleandmisajast.

Eesti õiguses on taganemine sätestatud ühepoolse kujundusõigusena, mitte nõudena, seetõttu ei allu see aegumisele¹¹¹. VÕS § 218 lg 2 ütleb, et tarbijale müügi puhul vastutab müüja asja lepingutingimustele mittevastavuse eest, mis ilmneb kahe aasta jooksul asja üleandmisest ostjale. Tegemist ei ole aegumistähtajaga, vaid müüja vastutust ajaliselt piirava sättega, mis kujutab endast ostja võimalike õiguskaitsevahendite suhtes õigust lõpetavat tähtaega. Kui müüdud asja lepingutingimustele mittevastavusest tingitud hagi esitatakse hiljem kui kaks aastat pärast asja tarbijale üleandmist¹¹², on tarbija kohustus tõestada, et puudus ilmnes varem¹¹³. Müüdud asja lepingutingimustele mittevastavuse tagajärjel tekkinud nõuded alluvad üldistele lepinguliste nõuete suhtes kehtivatele aegumistähtaegadele, mis on sätestatud TsÜS §-is 146¹¹⁴. TsÜS § 146 lg 1 kohaselt on tehingust tuleneva nõude aegumistähtaeg kolm aastat. Kui kohustatud isik rikkus oma kohustust tahtlikult on nimetatud nõuete aegumistähtaeg kümme aastat (TsÜS § 146 lg 4). Tarbijale müügi korral kehtib aegumise reeglite osas TsÜS § 145¹¹⁵, mille kohaselt võib aegumistähtaega lühendada, väljaarvatud juhul kui kohustatud isik rikkus oma kohustusi tahtlikult (lõige 1). Samuti võib poolte kokkuleppel aegumistähtaega, mis on lühem kui kümme aastat, pikendada kuni kümne aastani. Lepingust taganemine on tühine kui kohustuse täitmise nõue on juba aegunud (mis on üldiselt kolm aastat, TsÜS § 146 lg 1)¹¹⁶ ja võlgnik tugineb sellele või kui võlgnik keeldub õigustatult kohustust täitmast (VÕS § 118 lg 2). Taganemine on küll põhimõtteliselt lubatud

¹¹⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 1999/44/EÜ (viide 8), preambul (17).

¹¹¹ I.Kull (et al) (viide 10), lk 240.

¹¹² VÕS § 227 täpsustatakse, et asja asendamisel müüja poolt algab aegumistähtaeg asendatud asja üleandmisest ostjale, asja parandamisel müüja poolt algab aegumistähtaeg kõrvaldatud puuduse suhtes uuesti parandamisest arvates.

¹¹³ P.Varul (et al) (viide 24), lk 50-51, § 218 lg 2.

¹¹⁴ Ibid, lk 69 § 227.

¹¹⁵ Ibid, lk 69 § 227.

¹¹⁶ P.Varul (et al) (viide 13), lk 413, § 118 lg 2.

aegunud täitmisenõude puhul juhul, kui taganemise eeldused on täidetud, kuid kui teine pool teatab, et tugineb täitmisenõude aegumisele, muutub taganemisavaldus tagasiulatuvalt tühiseks¹¹⁷. Nii sõltub taganemise kehtivus otseselt teise poole käitumisest, analoogiliselt aegumise endaga¹¹⁸.

Lepingust taganemise formaalsete eelduste osas on võrreldavad normistikud üsna sarnased. Nii VÕS § 188 lg 1 kui CESL art 118 näevad ette, et taganemisõiguse kasutamisest tuleb teavitada ka müüjat. Kindlaid nõudeid taganemisavalduse sisule ei ole ette nähtud, nii CESL-i kui VÕS-i puhul on oluline, et lepingu teine pool saaks aru taganeda sooviva poole tahtest.

Taganemisavalduse vorm on samuti normistikes sätestamata, kuid soovitav on kirjalik vorm. Lepingust taganemise avaldus loetakse kätte saaduks kui see jõuab teise lepingupooleni. Nii Eesti õiguses kui CESL-is on reguleeritud, millal loetakse, et saaja on teate kätte saanud. Oluline erinevus VÕS-i ja CESL-i puhul on lepingust taganemise avalduse esitamise tähtaeg. VÕS § 220 lg 1 järgi peab tarbija teatama müüjale asja lepingutingimustele mittevastavusest hiljemalt kahe kuu jooksul pärast seda kui ta mittevastavusest teada sai või pidi teada saama. Erand sellest reeglist on VÕS § 221 lg 1, mis lubab teatud tingimustel tarbijal lepingutingimustele mittevastavusele tugineda isegi siis kui ta asja lepingutingimustele mittevastavusest ei teatanud õigeaegselt. CESL art 119 lg 2 kohaselt on tarbija õigus lepingust taganeda ajaliselt piiramata. Seega on VÕS regulatsioon selles osas rangem seades ajalise piirangu. Teisalt, mida pikem aeg läheb mööda puuduse avastamisest, seda raskem võib olla tõestada, et puudus oli olemas juba asja üleandmisel.

VÕS § 116 lg 5 ja CESL art 115 lg 3 lubavad ka tingimusliku tahteavalduse esitamist tingimusel, et kohustuse täitmiseks antakse täiendav tähtaeg ning samas teates peab olema ette nähtud, et kui müüja ei täida kohustust täiendava tähtaja jooksul, taganetakse lepingust. Tingimusliku lepingust taganemise avalduse esitamine lihtsustab taganemisprotseduuri.

Eesti õiguses on taganemine sätestatud ühepoolse kujundusõigusena ja ei allu seetõttu aegumisele. VÕS § 218 lg 2 järgi vastutab tarbijale müügi puhul müüja asja lepingutingimustele mittevastavuse eest, mis ilmneb kahe aasta jooksul alates asja üleandmisest ostjale. Tegemist on ostja võimalike õiguskaitsevahendite suhtes õigust lõpetava tähtajaga. TsÜS § 145 kohaselt on tehingust tuleneva nõude aegumistähtaeg kolm aastat.

¹¹⁷ I.Kull (et al) (viide 10), lk 240.

¹¹⁸ Ibid, lk 240-241.

Taganemine on küll lubatud aegunud täitmisenõude puhul kui taganemise eeldused on täidetud, kuid kui teine pool tugineb täitmisenõude aegumisele, muutub taganemisavaldus tagasiulatuvalt tühiseks. CESL puhul kohaldub ostja taganemisõigusele nõude aegumistähtaeg, mis art 179 lg 1 järgi on kaks aastat.

KOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada, kas CESL-is on tarbija õigus lepingust taganeda, kui ühe õiguskaitsevahendi kasutamine, piiratum võrreldes VÕS-iga. Töös analüüsiti VÕS-i ja CESL-i lepingust taganemise regulatsioone tarbijale müügi puhul ning leiti võrreldavate sätete sarnasused/erinevused. Töö hüpoteesiks oli, et VÕS võimaldab tarbijal kasutada õiguskaitsevahenditest lepingust taganemise õigust lihtsamini võrreldes CESL-i regulatsiooniga. Järeldused, milleni autor töö käigus jõudis on toodud alljärgnevalt:

1. Nii VÕS § 101 lg 1 kui CESL art 106 pakuvad tarbijast ostjale sarnaseid õiguskaitsevahendeid, mida võib kasutada kui müüja on lepingust tulenevat kohustust rikkunud. Nii VÕS § 101 lg 2 kui CESL art 106 lg 6 lubavad kasutada üheaegselt ka mitut õiguskaitsevahendit kui need ei välista oma olemuselt üksteist. Seega on õiguskaitsevahendite valik võrreldavates normistikes sarnane.
2. Võrreldavate normistike erinevus seisneb õiguskaitsevahendite süsteemi hierarhias. Kuigi VÕS üldosas § 101 lg-d 1 ja 2 annavad tarbijale õiguse valida õiguskaitsevahendite hulgast temale sobiv, piirab müügilepingu regulatsioon seda valikut. VÕS-i puhul saab üldjuhul ostja müüja vastu esitada üksnes täitmise nõude (§ 222), mille suhtes muud õiguskaitsevahendid on reeglina sekundaarsed. Seevastu CESL ei kehtesta õiguskaitsevahendite hierarhiat, vaid lubab tarbijal vabalt valida õiguskaitsevahendite hulgast sobivaim, sealhulgas ka taganemisõiguse. Taganemisõiguse kasutamise piiranguna on toodud art 114 lg-s 2 asjaolu, et asja lepingutingimustele mittevastavus ei tohi olla vähetähtis. Võimalus, et tarbijal on vabalt valida õiguskaitsevahendite hulgast temale sobiv on kahtlemata tarbija jaoks väga soodne olukord. Tarbija võimalus õiguskaitsevahendite vahel vabalt valida on kooskõlas CESL-i ühe eesmärgiga, milleks on tarbija kaitse kõrge tase. Teisalt ei aita lepingust taganemise kasutamine saavutada CESL-i teist eesmärki, milleks on säilitada kehtiv leping alati kui see on lepingupoolte õigustatud huve arvestades võimalik ja asjakohane.
3. VÕS § 107 piirab tarbija õigust lepingust taganeda müüjaõigusega rikkumine heastada. Kui ostja on esitanud juba lepingust taganemise avalduse, ei pea ta enam müüja heastamispakkumist vastu võtma. CESL art 106 lg 3 (a) välistab tarbijale müügi lepingute puhul müüja õiguse rikkumine heastada, kuna see piirab tarbija vabadust valida omale sobiv õiguskaitsevahend. Müüja heastamisõiguse puudumine CESL-is ja tarbija võimalus valida, millist õiguskaitsevahendit ta soovib kasutada, annab tarbijale eelise võrreldes VÕS-iga. Seega on CESL regulatsioon võrreldes VÕS-iga soodsam tarbija jaoks, kuna ei piira tarbija õigust lepingust taganeda müüja heastamisõigusega.

4. Nii VÕS § 116 lg 1 kui CESL art 114 lg 1 lubavad tarbijal lepingust taganeda kui lepingust tulenevat kohustust on oluliselt rikutud. Nii VÕS-i kui CESL-i puhul on olulise lepingurikkumisega tegemist eelkõige siis kui ostja jääb ilma millestki, mida ta õigustatult lepingust lootis. VÕS § 116 lg 2 p 3 kohaselt on rikkumine oluline ka siis kui müüja rikkus kohustust tahtlikult või raske hooletuse tõttu. CESL art 87 lg 2 kohaselt ei pea võlgniku poolne kohustuse rikkumise toimuma tahtlikult või raske hooletuse tõttu. Piisab, kui kahjustatud lepingupoolel on põhjust eeldada, et teine lepingupool ei täida kohustust ka edaspidi (art 87 lg 2 (b)). Töö autori arvates ei olegi müüja tahtlus või raske hooletus iseenesest olulised, oluline on tagajärg, mis nende põhjusel on tekkinud. Seega kui teise lepingupoole käitumine on andnud põhjust eeldada, et teine lepingupool ei täida kohustusi ka edaspidi, on see juba piisav põhjus lepingust taganemiseks. Eelpooltoodut arvestades ei muuda tahtluse ja raske hooletuse puudumine olulise lepingurikkumise alusena CESL-is ostja võimalust lepingust taganeda kehvemaks võrreldes VÕS-iga.
5. VÕS § 209 lg 5 lubab tarbijast ostjal ilma müüjale kohustuse täitmiseks täiendavat tähtaega andmata lepingust taganeda, kui müüja on viivituses asja üleandmiskohustusega. CESL art 115 lg 1 lubab lepingust taganeda ainult siis, kui müüja ei ole täitnud kauba üleandmise kohustust ka täiendava tähtaja jooksul. Hetkel on selles osas VÕS-i regulatsioon tarbija jaoks soodsam, kuid seoses direktiiv 2011/83 Eesti õigusesse ülevõtmisega muutub VÕS § 209 lg 5 sõnastus sarnaseks CESL art 115 lg 1 sõnastusega ning tarbijakaitse saab selles osas võrdne olema.
6. Olulise lepingurikkumisega on tegemist VÕS § 223 lg 1 järgi ka siis kui ostja on nõudnud asja parandamist või asendamist, aga müüja on keeldunud sellest või kui müüja ei paranda või ei asenda asja mõistliku aja jooksul. CESL-i puhul on samuti tarbijal õigus lepingust taganeda kui müüja ei ole kaupa parandanud või asendanud mõistliku aja jooksul, mis ei tohi ületada 30 päeva (art 111 lg 2). Kui tarbija on valinud õiguskaitsevahenditest asendamise või parandamise võib ta kasutada teisi õiguskaitsevahendeid ainult juhul, kui kaupleja ei ole kaupa parandanud või asendanud mõistliku aja jooksul, mis ei ületa 30 päeva. Seega kui lepingurikkumine oli algselt vähetähtis ja tarbija valis õiguskaitsevahenditest asendamise või parandamise ning müüja ei parandanud või asendanud kaupa selleks ettenähtud tähtaja jooksul, on töö autori arvates tegemist olulise lepingurikkumisega CESL art 87 lg 2. Seega võimaldavad nii VÕS kui CESL lepingust taganeda kui lepingurikkumine oli esialgu vähetähtis, kuid müüja ei likvideerinud seda mõistliku aja jooksul või keeldus seda tegemast.
7. VÕS § 116 lg 2 p2 ja CESL art 99 lg 1 (e) annavad mõlemad piisava aluse lepingust taganemiseks kui kaubaga kaasas olnud paigaldusjuhise on puudulik või puudub täiesti.

Nii VÕS § 117 lg 1 kui ka CESL art 116 lubavad lepingust taganeda, kui on ilmne, et müüja ei täida oma kohustust.

8. Mõlema normistiku puhul on sarnane ka põhimõte, et kui lepingust tulenevad kohustused tuleb täita ositi ja oluline lepingurikkumine leidis aset üksnes mõne kohustuse või kohustuse osa suhtes, võib ostja taganeda lepingust üksnes selle kohustuse või kohustuse osa suhtes. Kogu lepingust võib VÕS § 116 lg 3 ja CESL art 117 alusel taganeda tingimusel, et ostjal ei ole õigustatult kohustuse osalise täitmise vastu huvi või kui rikkumine on oluline lepingu kui terviku suhtes.
9. Nii VÕS § 188 lg 1 kui ka CESL art 118 kohustavad taganemisõiguse kasutamisest teavitama ka müüjat. Kindlaid nõudeid taganemisavaldusele ei ole kehtestatud, oluline on, et lepingu teine pool saaks aru taganeda sooviva poole tahtest. Taganemisavalduse vorm on samuti nii VÕS-is kui CESL-is reguleerimata, kuid soovitatav on kirjalik vorm.
10. Oluline erinevus VÕS-is ja CESL-is seisneb lepingutingimustele mittevastavusest teatamise osas. VÕS § 220 lg 1 järgi peab tarbija teatama müüjale asja lepingutingimustele mittevastavusest hiljemalt kahe kuu jooksul pärast seda, kui ta mittevastavusest teada sai või pidi teada saama. CESL art 119 lg 2 kohaselt ei piirata tarbija õigust lepingust taganeda lepingu rikkumisest teatamisega mõistliku aja jooksul pärast rikkumisest teada saamist. Ühest küljest on ajalise piirangu puudumine tarbijale soodne olukord. Teisalt, mida rohkem on aega asja ostust möödunud, seda raskem on tarbijal tõestada, et puudus ei ole tekkinud asja kasutamise käigus, vaid oli olemas juba asja üleandmisel. Töö autor leiab, et teatamiskohustuse puudumine CESL-is annab küll tarbijale olulise eelise taganemisõiguse kasutamisel võrreldes VÕS-iga, kuid tarbijal võib minna keeruliseks tõestada, et puudus oli olemas asja üleandmisel.
11. VÕS § 218 lg 2 kohaselt vastutab müüja asja lepingutingimustele mittevastavuse eest, mis ilmneb 2 aasta jooksul alates asja üleandmisest ostjale. Tegemist on ostja võimalike õiguskaitsevahendite suhtes õigust lõpetava tähtajaga. CESL puhul kohaldub ostja taganemisõigusele nõude aegumistähtaeg, mis art 179 lg 1 järgi on kaks aastat.
12. Tulenevalt eeltoodust jõudis töö autor järeldusele, et CESL ei piira müüjapoolse lepingu rikkumise puhul tarbija lepingust taganemist VÕS-ist enam. Pigem peaks tarbijal CESL-i järgi olema lihtsam lepingust taganeda. Seda eelkõige õiguskaitsevahendite hierarhia ning müüja heastamisõiguse puudumise tõttu. Seega ei leidnud töö hüpotees kinnitust - VÕS ei võimalda tarbijal lihtsamini lepingust taganeda võrreldes CESL-iga.

The Consumer's Right to Terminate a Contract in Case of Non-conformity of Goods: Comparative Analysis of the Estonian Law of Obligations Act and the Common European Sales Law Proposal

SUMMARY

The European Parliament and the Council have proposed to accept the Common European Sales Law regulation. If the regulation is accepted it will exist alongside the Estonian Law of Obligations Act regulation (further referred to as LOA). If they wish, the Estonian traders and consumers can then apply this to cross-border transactions within the member states of the EU for the issues covered by the Proposal of Common European Sales Law (further referred to as CESL).

The objective of the research was to find is the consumer's right to terminate contract more limited with CESL than with LOA. When comparing the regulations the author identified the relevant differences between CESL and LOA and how these differences affect the consumer's ability to terminate the contract in case of non-performance.

The postulated hypothesis was: LOA regulation allows the consumer to more easily terminate a contract in case of non-performance than CESL regulation. In the research paper were compared the options and presumptions in LOA and CESL regulations for the consumer's right to terminate a contract. It was analysed if the LOA and CESL provisions concerning the termination of a contract different. If differences exist then what are they and how the differences affect the consumer's ability to terminate a contract in case of non-performance.

The research object was a sales contract within the scope of CESL between a trader and a consumer and the consumer's right to terminate the contract as a remedy. The research paper covered sale of goods and did not cover supply of digital content, provision of related services and sale of second hand goods. The regulation of the effects of contract termination was not analysed.

The differences found between LOA and CESL that affect the consumer's right to terminate a contract in case the purchased good does not match the terms of the sales contract are as follows:

1. In comparable regulations the difference is in the hierarchy of remedies. In case of LOA the buyer is entitled to require performance of the seller's obligation (§ 222) and all other remedies are, as a rule, secondary. CESL, however, does not set a hierarchy of remedies, but in fact allows the consumer to choose a remedy according to his or her preference. This includes the right to terminate the contract. As a restriction to the use of termination, art 114 (2) specifies that the lack of conformity is insignificant. The possibility to choose the most suitable remedy is very favourable for the consumer as this gives the consumer the freedom of choice which remedy he prefers. Thus, the consumer will find it more difficult to terminate a contract according to LOA.
2. LOA § 107 restricts the consumer's right to terminate the contract with the seller's right to cure. If the buyer has already submitted a termination application then he does not have to accept the seller's offer to cure. CESL art 106 (3) (a) excludes, in case of business-to-consumer contracts, the seller's right to cure as it limits the consumer's freedom to choose a suitable remedy. The absence of the seller's right to cure in CESL and the consumer's ability to choose, which remedy he wishes to use, gives the consumer an advantage compared to LOA.
3. According to LOA § 209 (5), when the buyer is a consumer, the buyer can terminate a contract without allowing the seller additional time to fulfil the contract in case the seller is delaying the delivery of goods. CESL art 115 (1) allows for termination only when the seller has not fulfilled the delivery requirement according to an extended deadline. LOA regulation is in this case more favourable. However, with the adoption of directive 2011/83 into Estonian legislation, LOA § 209 (5) wording will become similar to CESL art 115 (1) wording and consumer protection will then be equal.
4. According to LOA § 223 (1) there is a fundamental breach of contract when the buyer has demanded the repair of the thing or delivery of a substitute thing and the seller has not repaired or delivered a substitute within a reasonable period. According to CESL the consumer has the right to terminate the contract when the seller has not completed repair or replacement within a reasonable time, which does not exceed 30 days (art 111 (2)). When the consumer has required the remedying of the lack of conformity by repair or replacement then he can use other remedies only if the seller has not completed repair or replacement within a reasonable time. Hence, when the non-performance was at first insignificant and the consumer chose substitution or repairing as a remedy and the seller

did not repair or substitute the thing within the additional period of time, then in the opinion of the author the seller is then in significant breach of contract according to CESL art 87 (2). Therefore both LOA and CESL allow to terminate the contract when the non-performance was at first insignificant, but the seller did not either cure within reasonable time or refused to do so.

5. A significant difference between LOA and CESL is concerning the notification about lack of conformity to contract. According to LOA § 220 (1) the consumer must inform the seller of the lack of conformity within two months after the consumer discovers or should discover the lack of conformity. According to CESL art 119 (2) the consumer's right to terminate a contract is not limited by the obligation to notify the seller within reasonable time of when the consumer knew or should have known about the lack of conformity. The author finds that the lack of time-limit in CESL regulation provides the consumer with a significant advantage compared to LOA, when using the right to terminate a contract. However, the consumer may find it difficult to prove that the non-conformity existed during delivery.
6. Concluding from the following the author finds that CESL does not limit the consumer's right to terminate a contract more than LOA, when the seller is in breach of the contract. On the contrary, it should be easier for the consumer to terminate the contract according to CESL regulations. Therefore, the hypothesis does not hold true that LOA enables the consumer to more easily terminate a contract compared to CESL.

LÜHENDID

art - artikkel

CESL - Common European Sales Law

DCFR - Draft Common Frame of Reference

lg - lõige

p- punkt

TsÜS - tsiviilseadustiku üldosa seadus

VÕS -võlaõigusseadus

KASUTATUD MATERJALIDE LOETELU

Kasutatud kirjandus

1. Bar von C., Clive, E., Schulte-Nölke, H., Beale, H., Herre, J., Huet, J., Strome, M., Swann, S., Varul, P., Veneziano, A., Zoll, F. (eds.). Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Munich: Sellier, 2009.
2. Feltkamp, R., Vanbossele, F. The Optional Common European Sales Law: Better Buyer's Remedies for Seller's Non-performance in Sales of Goods?. European Review of Private Law, 2011, vol 19, issue 6, pp 873-905. Kluwer Law International BV.
3. Hesselink, M. How to Opt Into the Common European Sales Law? Brief Comments on the Commission's Proposal for a Regulation – European Review of Private Law 2012, vol 20, issue 1, pp 195-212. Kluwer Law International BV.
4. Kalamees, P. Hierarchy of Buyer's Remedies in Case of Lack of Conformity of the Goods. Juridica International 2011/XVIII, (63-72).
5. Kalamees, P. Müügilepingust taganemise õigus asja lepingutingimustele mittevastavuse korral. Kommentaar Riigikohtu otsusele tsiviilasjas 3-2-1-11-10. Speculum practici. Juridica X/2010, (796-799).
6. Kingisepp, M. Tarbijakaitseõigus Euroopa Liidus ja Eestis. Tallinn, 2011.
7. Kingisepp, M. The European Consumer Sales Directive – the Impact on Estonian Law. Juridica International XIV/2008, (219-227).
8. Kruisinga, S. The Seller's Right to Cure in the CISG and the Common European Sales Law. European Review of Private Law 2011, vol 19, issue 6, pp 907-919. Kluwer Law International BV.
9. Kull, I. Käerdi, M. Kõve, V. Võlaõigus I. Üldosa. Tallinn, 2004.
10. Kõve, V. Draft Common Frame of Reference and Estonian Law of Obligations Act: Similarities and Differences in the System of Contractual Liability. – Juridica International 2008/XIV, (199-208).
11. Kõve, V. Lepingu ühepoolse lõpetamisega seotud küsimused võlaõigusseaduses, Juridica 4, 2003, (225-235).
12. Loos, M. Consumer Sales Law in the Proposal for a Consumer Rights Directive. - European Review of Private Law, 2010, vol 18, issue 1, pp 15-55. Kluwer Law International BV.

13. Saare, K, Sein, K, Simovart, M.-A. The Buyer`s Free Choice Between Termination and Avoidance of a Sales Contract. *Juridica International* 2008/XV, (43-53).
14. Samoy, I, Dang Vu, T, Jansen, S. Don't Find Fault, Find a Remedy. *European Sales Law. European Review of Private Law*, 2011, vol 19, issue 6, pp 855-872. Kluwer Law International BV.
15. Sein, K. Millal saab ostja müügieseme puuduste tõttu lepingust taganeda? Kommentaar Riigikohtu otsustele tsiviilasjades 3-2-1-11-01, 3-2-1-80-10 ja 3-2-1-147-11. *Speculum practici. Juridica IX/2012*, (717-722).
16. Sein, K. Tarbijate õiguste kaitse Euroopa müügiõiguse eelnõus: kas kõrgem tase Eesti tarbija jaoks? *Juridica I/2013*, (67-73).
17. Varul, P. Kull, I. Kõve, V. Käerdi, M. Võlaõigusseadus I. Üldosa (§§ 1-207) Komm vlj. Tallinn: Juura 2006.
18. Varul, P. Kull, I. Kõve, V. Käerdi, M. Võlaõigusseadus II. 2.-7. osa (§§ 208-618). Komm vlj. Tallinn: Juura 2007.
19. Värvi, A. Kalamees, P. Müüja vastutus asja lepingutingimustele mittevastavuse eest. – *Juridica* 2009/VII, (411-419).

Kasutatud normatiivmaterjal

20. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 1999/44/EÜ, 25. mai 1999, tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide teatavate aspektide kohta, EÜT L 171, 7.7.1999, lk 12-16.
21. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2011/83/EL, 25. oktoober 2011, tarbija õiguste kohta, millega muudetakse nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 1999/44/EÜ ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 85/577/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 97/7/EÜ, ELT L 304, 22.11.2011, lk 64-88.
22. Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus Euroopa ühise müügiõiguse kohta, punkt 3, lk 8, Brüssel, 11.10.2011, KOM (2011) 635 lõplik, arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0635:FIN:ET:PDF> (25.01.2013).
23. Tarbijakaitse seadus. 11. veebruar 2004. - RT I 2004, 13, 86; 30.09.2010, 77, 590.
24. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. 27. märts 2002. - RT I 2002, 35, 216; 06.12.2010, 12.
25. Võlaõigusseadus. 26. september 2001. – RT I 2001, 81, 487; 08.07.2011, 21.

Kasutatud kohtupraktika

26. RKTko 3-2-1-110-08. Arvutivõrgus: <http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-2-1-110-08> (25.01.2013).
27. RKTko 3-2-1-11-10. Arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=RK/3-2-1-11-10>. (07.03.2013).
28. RKTko 3-2-1-64-11. Arvutivõrgus: <http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-2-1-64-11> (25.01.2013).
29. RKTko 3-2-1-80-10. Arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=RK/3-2-1-80-10>. (07.03.2013).
30. Tarbijakaebuste komisjoni otsus 7-1-06690-209-12, 17.10.2012. Arvutivõrgus: <http://www.tarbijakaitseamet.ee/komisjoni-otsused-2012/>. (02.03.2013).
31. Tarbijakaebuste Komisjoni otsus 7-1-11049-42-13, 25.02.2013. Arvutivõrgus: <http://www.tarbijakaitseamet.ee/komisjoni-otsused-2013-4/>. (07.03.2013).
32. Tarbijakaebuste Komisjoni otsus 7-1/11247-93, 23.04.2013. Arvutivõrgus: <http://www.tarbijakaitseamet.ee/komisjoni-otsused-2013-4/>. (07.05.2013).

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Airi Ausmees (sünnikuupäev: 05.07.1974.a.)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Tarbija õigus lepingust taganeda, kui asi ei vasta lepingutingimustele: VÕS ja Euroopa ühise müügiõiguse ettepaneku võrdlev analüüs

(The Consumer's Right to Terminate a Contract in Case of Non-conformity of Goods: Comparative Analysis of the Estonian Law of Obligations Act and the Common European Sales Law Proposal),

mille juhendaja on LL.M. Age Värv,

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
 3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, 20.05.2013.a.